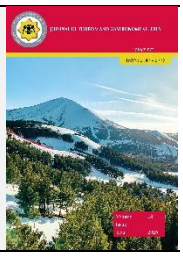
JOURNAL OF TOURISM AND GASTRONOMY STUDIES

ISSN: 2147 – 8775

Journal homepage: www.jotags.net

Turist Rehberleri Perspektifinden Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi (Evaluation of the Trabzon Culture Route Festival in Terms of Cultural Sustainability from the Perspective of Tourist Guides) **

*** Özge GÜDÜ DEMİRBULAT** [a]

[a] Balıkesir University, Burhaniye Faculty of Applied Sciences, Department of Tourism Management, Balıkesir/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 09.10.2025

Kabul Tarihi: 06.03.2026

Anahtar Kelimeler

Festival

Kültürel miras

Kültürel sürdürülebilirlik

Turist rehberleri

Trabzon Kültür Yolu

Festivali

Öz

Bu çalışma, Trabzon Kültür Yolu Festivali'ni kültürel sürdürülebilirlik bağlamında, profesyonel turist rehberlerinin bakış açısından değerlendirmeyi amaçlamaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen Türkiye Kültür Yolu Festivalleri kapsamında gerçekleştirilen bu festival, yerel mirasın, kültürel kimliğin ve sürdürülebilir turizm anlayışının güçlendirilmesine yönelik önemli bir girişim niteliği taşımaktadır. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmış, yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri Odası'na (TRO) bağlı, Trabzon Kültür Yolu Festivali'ne katılan 16 eylemli turist rehberinden veri toplanmıştır. Araştırma verileri, Soini ve Birkeland (2014) tarafından geliştirilen yedi kültürel sürdürülebilirlik göstergesi - kültürel miras, kültürel canlılık, ekonomik uygulanabilirlik, kültürel çeşitlilik, yerellik, eko-kültürel esneklik ve eko-kültürel uyum- temel alınarak betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre Trabzon Kültür Yolu Festivali, Trabzon'un kültürel farkındalığını artırmakta, yerel mutfak, el sanatları ve halk müziği gibi geleneksel öğelerin yeniden canlanmasına katkı sağlamakta ve ziyaretçilerle yerel halk arasında sosyal etkileşimi güçlendirmektedir. Bununla birlikte araştırmanın katılımcıları, ticarileşme, yerel halkın sınırlı katılımı ve ekonomik etkilerin kısa süreli olması gibi sorunlara da dikkat çekmiştir.

Keywords

Festival

Cultural heritage

Cultural sustainability

Tourist guides

Trabzon Culture Route Festival

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

Abstract

This study evaluates the Trabzon Culture Route Festival in the context of cultural sustainability from the perspective of tourist guides. Designed as part of the Türkiye Culture Route Festivals organized by the Ministry of Culture and Tourism, the festival represents a key initiative in promoting local heritage, cultural identity, and sustainable tourism development. Employing a qualitative research design, data were gathered through semi-structured interviews with 16 active tourist guides affiliated with the Trabzon Regional Tourist Guides Chamber (TRO), all of whom participated in the 2025 festival. The analysis was conducted using a descriptive approach based on the seven dimensions of cultural sustainability proposed by Soini & Birkeland (2014): cultural heritage, cultural vitality, economic viability, cultural diversity, locality, eco-cultural resilience, and eco-cultural civilization. Findings reveal that the festival strengthens cultural awareness, revitalizes traditional practices such as local cuisine, handicrafts, and folk music, and enhances social interaction between visitors and residents. However, participants also emphasized challenges including commercialization, limited community participation, and short-term economic effects.

** Sorumlu Yazar*

E-posta: ozgegudu@hotmail.com (Ö. Güdü Demirbulat)

*** Bu araştırma, Balıkesir Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri birimi tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: 2025/129*

DOI: 10.63556/jotags.2026.1816

GİRİŞ

Turizm sektöründe etkinlikler, destinasyonların hem talep hem de arz yapısını etkileyen önemli unsurlar arasında yer almakta ve etkinlik turizmi bu yönüyle en hızlı gelişen alanlardan biri olarak kabul edilmektedir (Mohanty, Sharma, Kumar ve Turaev, 2022). Etkinlik turizminin önemli bir alt boyutunu oluşturan festivaller ise belirli bir tema etrafında kurgulanan, sınırlı süreli ve yoğun programlara dayanan kültürel üretim/deneyim alanlarıdır (Acar, 2018; Barrio, Devesa ve Herrero, 2012). Bu etkinlikler, katılımcılara özgün kültürel deneyimler sunarak destinasyonların çekiciliğini artırmaktadır. Bu süreçte kültür, destinasyon deneyiminin temel belirleyicilerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Kültür, belirli bir sosyal grubun davranışsal özellikleri ve sosyal iletim biçimi olarak yerel farklılığı yaratmada anahtar faktör olarak değerlendirilmektedir (Chang ve Chuang, 2021).

Turizm sektörünün sürdürülebilir bir yaklaşımla kültür ve kültürel değerleri korumaya yönelik faaliyetleri içermesi önemlidir. Bu hususta kültürel değerlerin de sürdürülebilirliği için hem ulusal hem de uluslararası ölçekte kendi özünü koruyacak biçimde tanıtımının yapılması hayati önem taşımaktadır (Özdemir Uçgun, 2019). Bu çerçevede festivaller aracılığıyla kültür ögelerinin/kültürel değerlerin araştırılması, tanıtılması ve sürdürülebilir olması kapsamında ziyaretçilerde/turistlerde ilgi oluşturulması, turizm faaliyetlerinin en önemli etki alanı içerisinde yer almaktadır (Süer, 2021). Nitekim bir toplumun kültürü ve kültürel değerleri, sürdürülebilirliğin genel hedeflerine ulaşmak için gerekli bir temel olarak değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirlik için kültür, hem maddi hem de maddi olmayan kültürün yerel ve bölgesel ekonomik kalkınma için temel bir kaynak olarak görüldüğü gerçeğini de ortaya çıkarmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda gelecek nesiller için sanat, miras, bilgi ve kültürel çeşitlilik gibi farklı biçimlerdeki kültürel sermayenin korunması, sürdürülmesi ve muhafaza edilmesinin öneminden bahsetmek mümkündür (Soini ve Dessein, 2016).

Günümüzde bireylerin kültürel geçmişe olan ilgilerinin artması, geçmişi tarihsel olarak değil de daha kapsayıcı ve doğru biçimde yorumlama isteğinin oluşması, günlük yaşamı daha yerel görme arzusu, ülkelerin ve hatta destinasyonların, kendi kültürlerinden ve değerlerinden/miraslarından yararlanabileceği gerçeğini de beraberinde getirmiştir (Timothy, 2014). Kültürel değerlerin ve anlamların nesilden nesile aktarılmasında temel bir araç olan kültürel değerlerin korunması, kültürel sürdürülebilirliğin mümkün olabilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır (Loach ve Rowley, 2022). Bu çerçevede kültürel festivallerin, yerel kültürlerle bağlantı kurma ve gelenekleri, müziği, yemekleri ve mekânları gerçek özleriyle tanıma ihtiyacına yanıt vermelerinden dolayı giderek artan sayıda turistin ilgisini çektiğini söylemek mümkündür (Rinaldi ve Sergio, 2019). Kültürel festivaller yerel değerlerin önemli taşıyıcılarıdır ve yerel kültürel kimliği aktarma niteliğine sahiptir (Zou, Meng, Bi ve Zhang, 2021). Bir diğer ifadeyle dünya çapında kültürel festivallerin niceliksel olarak artması ve talep edilir olmasının temel nedeni, toplumsal değerleri, kimlikleri, ideolojileri, mirası ve sürekliliği anma ve teşvik etmedeki önemleridir (Navei, 2024). Bir festivalin sürdürülebilirliği, turistler ile belirli bir etkinlik arasında üretken, uzun vadeli ilişkiler kurulmasına yardımcı olan faktörleri içermekte ve bu da potansiyel olarak festivalin zaman içinde sürdürülebilirliğine katkıda bulunabilir nitelik taşımasını sağlamaktadır (Zou vd., 2021).

Kültürel sürdürülebilirliğin ortaya çıkışının sürdürülebilirlik paradigmasını ve sürdürülebilir kalkınma çerçevesinin tasarımını yeniden tanımladığı aşikârdır. Bu anlamda, kültür, hem sürdürülebilirliğin modeli hem de ona ulaşmanın haritası olarak değerlendirilmektedir (Nunes, Söderstöm ve Hipke, 2019). Kültürel sürdürülebilirlik, çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliği teşvik eden yollarla toplumun somut ve somut olmayan kültürel

unsurlarını koruma çabalarını içermektedir. Dolayısıyla kültürel sürdürülebilirliğin korunması, teşvik edilmesi ve sürdürülmesi, hem şimdiki hem de gelecek nesillere fayda sağlayan sürdürülebilir kalkınma için de hayati önem taşımaktadır (Opoku, 2015).

Turizm sektörü özelinde sürdürülebilirlik, kalite, süreklilik ve denge olmak üzere üç temel ilke etrafında şekillenmektedir. Bu yaklaşıma göre kültürel sürdürülebilirlik, ziyaretçiler için turistik deneyim, yerel toplumun yaşamı ve çevrenin korunması, yerel toplumun doğal ve kültürel kaynakları ile ziyaretçilerin destinasyona olan ilgisi, ev sahiplerinin, misafirlerin ve çevrenin ihtiyaçları arasındaki denge bağlamında değerlendirilebilmektedir (Rabotic, 2010). Zira turizm, topluluklara kültürel gelenekleri koruma veya yeniden canlandırma yönünde ivme sağlayabilir niteliktedir (McKercher, Mei ve Tse, 2006). Bu sürecin etkin biçimde yürütülmesinde turist rehberleri kilit bir rol üstlenmektedir. Turizm sektöründe en önemli paydaşlardan biri olan turist rehberlerini, bilgi ve becerilerini bir kültürden diğerine etkili bir şekilde iletebilen, bulunduğu yerin kültürel değerlerine sahip olan ve bunları farklı kültürlere aktarabilen kişiler olarak değerlendirmek mümkündür (Öter ve Sarıbaş, 2018). Turist rehberleri, bir ülkeye/bir bölgeye özgü kültürel mirasın sözcüsü olma görevlerinin atfedildiği bir mesleğin icracıları olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde turist rehberleri mesleklerini icra ederken, destinasyonların kültürel değerlerine ilişkin sahip oldukları bilgi birikimiyle söz konusu kültürü koruma ve devamlılığını sağlama rolünü üstlenmektedirler. Kısacası turist rehberleri, turizm deneyimini aktif bir şekilde yöneterek, kültürel miras kaynaklarını korumak suretiyle sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunabilmektedir (Ulusoy, 2022). Dolayısıyla kültürel sürdürülebilirliği teşvik etmede önemli rolleri bulunan turist rehberlerinin kültürel festivaller özelindeki değerlendirmeleri önemli görülmektedir. Buradan hareketle bu araştırmada, Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu değerlendirmede, Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri Odası'na bağlı olarak çalışan eylemli turist rehberlerinin görüşleri incelenmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Festival ve Kültürel Festival Kavramları

Bir destinasyonda toplumun kendine özgü değerlerini belirli aralıklarla kutlamak amacıyla düzenlenen kültürel, sanatsal ve sosyal içerikli etkinlikler olarak tanımlanan festivaller, kamusal sergileme, kolektif kutlama ve sivil ritüel biçimleriyle önemli kültürel uygulamalar arasında yer almaktadır (Erdem ve Mızrak, 2017; Quinn, 2009). Festivaller, kültürel mirasın yaşayan bir unsuru olarak geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmakta, ortak kimlik ve süreklilik bilincini güçlendirmektedir. Bu etkinlikler, yerel topluluk için aidiyet duygusunu pekiştiren ve toplumsal bütünleşmeyi destekleyen önemli fırsatlar sunmaktadır (Matzanos ve Xanthacou, 2021). Aynı zamanda festivaller, destinasyonda turizm farkındalığını artıran, yerel ürün ve hizmetlerin tanıtımına katkı sağlayan ve destinasyon çekiciliğini güçlendiren etkinlikler olarak değerlendirilmektedir (Ayvalı, 2023).

Festivaller, kültürel etkinlikler kapsamında değerlendirildiğinde turizm sektörünü destekleyen ve destinasyon imajının gelişimine katkı sağlayan önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Hernández-Mogollón, Duarte ve Folgado-Fernández, 2018). Topluluk içindeki sosyal uyumu güçlendirmeleri nedeniyle yerel halk açısından da çeşitli faydalar sunmaktadır. Özellikle yerel ve kültürel festivaller, benzersiz kültürel miras, etnik çeşitlilik ve geleneksel yaşam biçimlerine ilişkin farkındalık oluşturarak sürdürülebilir turizmin gelişimini desteklemektedir (Yoon, Lee ve Lee, 2010). Bu etkinliklerde katılımcılara müzik, gastronomi, sinema, sanat ve kültürel gelenekler gibi farklı alanlarda deneyimler sunulmakta, söz konusu deneyimler hem bireysel hem de toplumsal refah üzerinde olumlu

etkiler yaratmaktadır (Lopes ve Hiray, 2024). Bununla birlikte festivaller, maddi olmayan kültürel mirasın bir ifadesi olmanın ötesinde, organizasyon süreçleri ve ziyaretçi harcamaları yoluyla önemli ekonomik etkiler de üretmektedir (Barrio vd., 2012). Ev sahibi toplulukların görünürlüğünü artıran bu etkinlikler, turist talebini ve harcama düzeyini yükselterek yerel ekonomilere katkı sağlamaktadır (Pereira, Jerónimo, Sempiterno, Lopes da Costa, Dias ve António, 2021).

Kültürel festivaller, belirli mekân ve zamanlarda düzenlenerek yerel halkın bölgesel ya da ulusal kültürel kimliğini hatırlamasına olanak tanımakta, aynı zamanda ziyaretçilerin destinasyon kültürünü deneyimleyerek takdir etmelerini sağlamaktadır (Zou vd., 2021). Bu yönüyle festivaller, geleneksel ve modern kültürler arasında etkileşimi destekleyen önemli kültürel platformlar olarak değerlendirilmektedir. Kültürel amaçlarla düzenlenen bu etkinlikler, toplumsal kimliğin tanıtılmasına, güçlendirilmesine ve bireylerin kültürle kurduğu ilişkinin geliştirilmesine katkı sunmaktadır (Ercan, 2020). Kültürel festivaller, yalnızca güncel sanatsal üretimi yansıtan geçici etkinlikler değil, aynı zamanda geçmişten devralınan kültürel birikimi yeniden üreten deneyim ürünleri olarak maddi olmayan kültürel mirasın simgesel bir örneğini oluşturmaktadır. Bununla birlikte festivaller, kültür turizmi kapsamında gelir ve harcama akışını teşvik eden, yerel üretim yapısının dönüşümüne ve destinasyon imajının güçlenmesine katkı sağlayan araçlar arasında yer almaktadır. Genellikle sezon dışı etkinliklere kıyasla daha düşük maliyetle düzenlenmeleri ve talep yoğunlaşmasını desteklemeleri, festivalleri ekonomik açıdan uygulanabilir kılmaktadır (Barrio vd., 2012). Bu doğrultuda kültürel festivaller, düzenlendikleri destinasyonla güçlü bir bağ kurmakta ve destinasyon pazarlama stratejilerinin geliştirilmesinde önemli bir unsur oluşturmaktadır (Hernández-Mogollón vd., 2018).

Kültürel Sürdürülebilirlik Kavramı

Kültürel sürdürülebilirlik, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği destekleyen bütüncül bir yaklaşım olarak literatürde giderek önem kazanan bir kavramdır (Zou vd., 2021). Bu kavram, geçmişten devralınan kültürel değerler ile günümüzün gereksinimleri arasında denge kurarak, kültürel mirasın kuşaklar arasında sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır (Oliveira, Baracho ve Cantoni, 2024). Bu çerçevede kültürel sürdürülebilirlik, maddi ve maddi olmayan refahın korunması, kuşaklar arası eşitliğin gözetilmesi, kültürel çeşitliliğin sürdürülmesi, destekleyici ilkelerin benimsenmesi, kültürel sistemlerin korunması ve kültürel bağımsızlığın tanınması olmak üzere altı temel ilke etrafında ele alınmaktadır (Zou vd., 2021). Bunun yanı sıra kültürel sürdürülebilirlik, kültürel kimlik, toplumsal katılım, kültürel bilgi, kültürel sermaye, yenilik ve yaratıcılık, kültürel çeşitlilik, özgünlük, teknoloji ve canlılık gibi dokuz boyut üzerinden değerlendirilmektedir (İştin, 2019; Oliveira vd., 2024):

- Kültürel kimlik boyutunda, araştırma, yenilik ve bilgi araçlarıyla desteklenen kültürel süreçler aracılığıyla bireylerin katılımı ve güçlenmesi sağlanmakta, bu sayede toplumun ortak değerlerinin korunması ve pekiştirilmesi mümkün olmaktadır.
- Toplumsal katılım boyutunda, bireylerin ait oldukları toplumun değerleriyle etkileşim kurma, bu değerlere katkı sağlama ve sorumluluk üstlenme haklarına sahip oldukları vurgulanmaktadır.
- Kültürel bilgi boyutunda, turistlerin konaklama sürecinde destinasyona ilişkin bilgileri yorumlamaları, turist rehberleriyle etkileşimleri ve diğer iletişim kanalları aracılığıyla yerel kültürü öğrenme olanaklarına dikkat çekilmektedir.
- Kültürel sermaye boyutunda, toplumun miras unsurlarına değer kazandıran somut ve somut olmayan kültürel varlıkların hem kültürel hem de ekonomik potansiyelinin geliştirilmesi ön plana çıkmaktadır.

- Yenilik ve yaratıcılık boyutunda, bireylerin kültürel etkinliklere katılımı yoluyla yeni uygulamaların ortaya çıkması ve kültür ile diğer toplumsal alanlar arasında etkileşimin güçlenmesiyle toplumsal faydanın artırılması amaçlanmaktadır.
- Kültürel çeşitlilik boyutunda, farklı düşünce ve değerlerin ifade edilmesine olanak tanıyan ortamların oluşturulması ve kültürel zenginliğin korunması vurgulanmaktadır.
- Özgünlük boyutunda, yerel kültürü temsil eden benzersiz unsurların geliştirilmesi ve toplumun gelenek, uygulama ve bilgi birikiminin aslına uygun biçimde aktarılması hedeflenmektedir.
- Teknoloji boyutunda, teknolojik araçların kültürel deneyimi destekleyerek ziyaretçilerin kültürel mirası yorumlama ve anlama süreçlerini geliştirdiği ifade edilmektedir.
- Canlılık boyutunda, toplumun kültürel mirasını koruma ve geliştirme sürecini destekleyen güçlü, kapsayıcı ve çeşitli kültürel etkinliklerin sürekliliğinin sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Sürdürülebilir turizm yaklaşımı genel, kültürel sürdürülebilirlik ise özel düzeyde, destinasyonların korunması ve dengeli biçimde gelişiminin sağlanmasında temel bir araç olarak değerlendirilmektedir (Güzel, Nacak, Bilgi ve Kalın, 2020). Kültürel mirasın korunması kültürel sürdürülebilirliğin temel boyutlarından biri olduğundan, festivaller kültürel etkinlikler kapsamında yalnızca kültürel üretimi desteklemekle kalmamakta, aynı zamanda kuşaktan kuşağa aktarılan geleneklerin, uygulamaların ve bilgi birikiminin sürekliliğine de katkı sunmaktadır (Sarghe, 2019).

Festival ve Kültürel Sürdürülebilirlik İlişkisi

Kültür bir toplumun yaşamını yansıtmaktadır. Bu sebeple kültürün ve kültürel öğelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve geçmişten günümüze aktarılması oldukça önemlidir. Kültürü gelecek nesillere aktarmak ise turizmin önemli olumlu işlevlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada festivaller bir kültür aracı olarak kültürel sürdürülebilirlik için oldukça önemli bir konumdadır (Ön, Kurnaz ve Yozukmaz, 2022). Dolayısıyla farklı kültürlerden gelen turistlerin festivaller gibi kültürel uygulamalar bağlamında birbirleriyle karşılaştığı her durumda, bu uygulamaların anlaşılması ve anlamlarına ilişkin algıların belirlenmesi oldukça önemlidir (Suntikul, 2018). Festival ziyaretçilerinin, festival destinasyonunda mümkün olan en iyi deneyimi yaşaması, festivalden memnun ayrılması, destinasyon için olumlu bir imajın oluşması ve sonuç olarak kültürel sürdürülebilirlikte turizmin daha büyük faydalarının yaratılması gerekmektedir (Oliveira vd., 2024).

Festivaller, doğal ve sosyal çevrelerini kullanır, şekillendirir ve bölgelerinin çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğinde önemli bir rol oynarlar. Bu nedenle festivallerin turizm etkilerini hesaba katarak sürdürülebilirlik konusunu yorumlamak önemlidir (Ásványi ve Jászberényi, 2017). Nitekim festivaller yerel kültüre, gelenek ve göreneklere değer katarak, sosyal uyumu, kültürel ve sosyal ilerlemeyi artırmaktadır. Bu doğrultuda kültürel festivaller, gelenek ve mirası teşvik ederek ve koruyarak yerel topluluklar için kimlik duygusunu güçlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Yerel bir festival, bir topluluğun temel değerlerini yansıtmakta ve onlara geçmişleri hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca ziyaretçiler, benzersiz kültürel miraslar ve yerel gelenek ve görenekler hakkında bilgi edinme fırsatı yakalamaktadır (Ásványi ve Jászberényi, 2017; Crespi-Vallbona ve Richards, 2007; Tepeci, İşçi, Sel ve Kırova, 2022). Kısacası festivallerin kültürel sürdürülebilirliği, kültürel zenginleşme, kaynak verimliliği, daha yüksek yaşam kalitesi, daha iyi yerel ekonomiler, korunan miras, daha yüksek müşteri memnuniyeti ve artan katılımcı sadakati gibi faydaları nedeniyle üzerinde durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Pırnar ve Çelebi, 2020).

Kültürel Sürdürülebilirlik ve Turist Rehberlerinin Rolü

Turizm destinasyonlarında turist rehberleri, ziyaretçilerin çevre üzerinde yaratabileceği olumsuz etkileri azaltmak amacıyla davranışları yönlendiren ve sürdürülebilir turizm hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlayan temel aktörler arasında yer almaktadır. Rehberler, tur süresince turistler ile yerel halk arasındaki etkileşimde sorumlu tutumların gelişmesini teşvik etmekte, doğal ve kültürel kaynakların korunması, çevresel zararların önlenmesi ve destinasyonların taşıma kapasitesinin gözetilmesi gibi çeşitli sorumluluklar üstlenmektedir. Sahip oldukları bilgi birikimi ve kültürel temsil yetkinlikleri sayesinde turistler, ev sahibi toplum ve doğal–kültürel çevre arasında aracılık işlevi gören rehberler, bu unsurlar arasındaki ilişkinin anlamlandırılmasında belirleyici bir rol oynamaktadır (Aşçı ve Yetkin Akgün, 2025; Ulusoy ve Köroğlu, 2021). Turist rehberleri, yerel kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasında da önemli bir işlev üstlenmektedir. Eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri aracılığıyla kültürel alanların ve geleneklerin değerine ilişkin farkındalığın artırılmasına katkı sağlamakta ve bu değerlerin sürdürülebilir şekilde korunmasını teşvik etmektedirler. Ayrıca destinasyonlardaki kültürel, dilsel ve geleneksel çeşitliliği görünür kılarak karşılıklı saygı ve anlayışın gelişmesine olanak sağlamakta, bu sayede hem ziyaretçiler hem de ev sahibi topluluklar için kapsayıcı ve etkileşime açık bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Sengoz, Dogru, Mody ve Isik, 2025). Bununla birlikte, turist rehberleri destinasyon kültürü ile turist kültürü arasında aracılık rolü üstlenen 'kültür elçileri' olarak değerlendirilmektedir. Rehberler, yerel kültürü ziyaretçilere aktaran ve yorumlayan aktörler olarak kültürlerarası iletişimin kurulmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Turist rehberliği hizmeti, ziyaretçilerin deneyimlerinin niteliğini, ziyaret edilecek mekânların seçimini ve yerel kültürle kurulacak etkileşimi doğrudan etkileyerek, rehberleri turistler ile ev sahibi kültür arasında kültürel arabuluculuk sağlayan temel aktörler hâline getirmektedir (Aslan ve Çokal, 2016).

Trabzon Kültür Yolu Festivali

Türkiye'de zengin Anadolu kültürünü yaşatmak amacıyla hemen hemen her ilde, ilçede, köyde hatta yaylada kültürel yaşamı zenginleştiren çeşitli festivaller düzenlenmektedir (Duran ve Hamarat, 2014). Kültürün ve kültürel mirasın destinasyonlar özelinde ele alındığı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hayata geçirilen Kültür Yolu Projesi kapsamındaki Türkiye Kültür Yolu Festivalleri bunlardan biridir. Bu yönü dikkate alındığında, sanat, zanaat, gastronomi, eğlence vb. etkinliklerin ziyaretçilerle buluşturulmasını hedefleyen Kültür Yolu Rotası kapsamında dönemsel olarak festivaller düzenlenmektedir. Belirli destinasyonlarda birbirinden farklı kültürel öğelerin, kültürel etkinlikler içerisinde festivaller aracılığıyla evrenselliğine vurgu yapılmaktadır. Bu çerçevede ilk olarak 2021 yılı Ekim ayında İstanbul'da düzenlenen Beyoğlu Kültür Yolu Festivali ile başlayan süreç, 2022 yılında beş farklı destinasyonda festivallerin düzenlenmesiyle devam etmiştir. Türkiye 2022 yılında İstanbul'da Beyoğlu Kültür Yolu Festivali, Ankara'da Başkent Kültür Yolu Festivali, Çanakkale'de Troya Kültür Yolu Festivali, Diyarbakır'da Sur Kültür Yolu Festivali ve Konya'da Mistik Müzik Festivaline ev sahipliği yapmıştır. 2023 yılında ise 5 Ağustos tarihinde başlayıp 12 Kasım tarihine kadar 100 gün boyunca farklı illerde devam eden Kültür Yolu Festivalleri, Türkiye'nin uluslararası marka değerine katkıda bulunmak amacıyla 11 farklı ilde (Nevşehir, Erzurum, Trabzon, Çanakkale, Gaziantep, Konya, Ankara, İstanbul, Diyarbakır, İzmir ve Antalya) düzenlenmiştir. 2024 yılında ise 13 Nisan tarihinde Adana'da başlayan, 10 Kasım tarihinde Antalya'da sonlanan festivaller, 16 farklı şehirde (Adana, Şanlıurfa, Bursa, Samsun, Trabzon, Van, Nevşehir, Erzurum, Çanakkale, Gaziantep, Ankara, Konya, İstanbul, Diyarbakır, İzmir, Antalya) gerçekleştirilmiştir. 2025 yılı için 5 Nisan tarihinde Adana'da başlayıp 9 Kasım tarihinde

Antalya'da sonlanan festivaller, sekiz ay boyunca 20 farklı şehirde (Adana, Manisa, Şanlıurfa, Samsun, Bursa, Trabzon, Van, Nevşehir, Erzurum, Çanakkale, Kayseri, Gaziantep, Ankara, Konya, İstanbul, Malatya, Diyarbakır, Mardin, İzmir ve Antalya) düzenlenmiştir (kulturyolufestivalleri.com, 05.03.2025).

Şehirleri kültürel destinasyonlara dönüştürmek hususunda önemli bir adım olarak değerlendirilebilen Türkiye Kültür Yolu Festivalleri kapsamında Trabzon ilinde 19-27 Ağustos 2023 tarihlerinde Trabzon Sümela Kültür Yolu Festivali, 22-30 Haziran 2024 tarihlerinde Trabzon Kültür Yolu Festivali ve 5□13 Temmuz 2025 tarihlerinde Trabzon Kültür Yolu Festivali düzenlenmiştir.

Trabzon Destinasyonunda Kültürel Sürdürülebilirliğin Önemi

Kültürel sürdürülebilirlik, "kültürel miras, kültürel canlılık, ekonomik uygulanabilirlik, kültürel çeşitlilik, yerellik, eko-kültürel esneklik ve eko-kültürel uyum" olmak üzere yedi ana hat etrafında organize olmaktadır (Chen, Cheng ve Wu, 2019; İştin, 2019; Soini ve Birkeland, 2014). Bu araştırmada Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel sürdürülebilirliğini değerlendirmek amacıyla Soini ve Birkeland (2014) tarafından geliştirilen ve kültürel sürdürülebilirlik kavramını şekillendiren yedi gösterge/kategori temel alınmıştır. Bu perspektiften kültürel sürdürülebilirlik kavramını şekillendiren söylemler Trabzon destinasyonu özelinde aşağıdaki gibi açıklanmaktadır (Ge, Lu ve Gao, 2023; Lee ve Chhabra, 2015; Oliveira vd., 2024; Soini ve Birkeland, 2014; Terkenli ve Georgoula, 2022).

"Kültürel Miras" olarak nitelendirilen söylem, somut ve somut olmayan varlıkların korunmasını hedeflemektedir. Toplumun kolektif hafızasının bir yansıması ve yenilenemeyen bir kültürel kaynak olan kültürel miras, bir kentin tarihi ve kültürünün simgesi olup, kültürel grupların varlığını sürdürmesine ve kültürel kimliğin geliştirilmesine yardımcı olmakta ve toplumun, ekonominin ve çevrenin sürdürülebilir kalkınmasına önemli düzeyde katkı sağlamaktadır. Trabzon kenti, tarihi binalar, anıtlar, geleneksel sanatlar, el sanatları vb. dâhil olmak üzere zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Bu yaklaşım doğrultusunda Trabzon'da kültürel sürdürülebilirliği teşvik etmek için kültürel mirasın korunması ve aktarılmasına vurgu yapmak gerekli görülmektedir. Bu çerçevede geliştirilen araştırma soruları;

- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Trabzon'un somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerinin korunmasına yönelik etkisi nasıl değerlendirilebilir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Trabzon'da kültürel kimlik gelişimi üzerindeki etkisi nedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Trabzon'da toplumsal, ekonomik ve çevresel kalkınma üzerindeki etkileri nelerdir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Trabzon'un turizmde markalaşma sürecine katkısı hangi düzeydedir?

"Kültürel Canlılık" söylemi, toplumların kültüre katılımını teşvik etmenin ve onu gelecek nesiller için otantik bir şekilde korumanın yanı sıra, geleneklerin kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamasının garantisini temsil etmektedir. Aynı zamanda toplum tarafından kültür ve sanatın yaratılması, yaygınlaştırılması, tanınması ve desteklenmesinin kanıtı niteliğinde değerlendirilebilmektedir. Trabzon kentinde kültürel sürdürülebilirliği teşvik etmek için kültürel canlılık hayati öneme sahiptir. Bu kapsamda geliştirilen araştırma soruları;

- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Trabzon kültürünü yansıtma düzeyi nasıl değerlendirilebilir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Trabzon'a ait kültürel öğelerin tanıtımına katkısı hangi düzeydedir?

- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin yerel halkın kültürel etkinliklere katılımı üzerindeki etkisi nedir?

"Ekonomik Uygulanabilirlik" söylemi, küresel düzeyde, topluluk ve turistlerin kültürel unsurlara ve hizmetlere erişimine dayalı ekonomik kalkınmayı önermektedir. Trabzon kentinde kültürel sürdürülebilirlik bağlamında ekonomik gelişme yeteneği ve potansiyeli turizm yoluyla desteklenmeye ihtiyaç duymalıdır. Bu yaklaşım temelinde geliştirilen araştırma soruları;

- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Trabzon'un ekonomik kalkınması üzerindeki etkisi nasıl değerlendirilebilir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel değerlerin turizm yoluyla ekonomik değere dönüşmesine katkısı hangi düzeydedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin yerel halkın turizmden elde ettiği gelir üzerindeki etkisi nedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkisi nasıl değerlendirilebilir?

"Kültürel Çeşitlilik" söylemi, kültürel çeşitliliği toplumsal gelişimin temel bir unsuru olarak garanti altına almak için değerlerin, tutumların ve tezahürlerin tanınmasını içermektedir. Aynı zamanda kültürler arasındaki farklılıklara saygı ve hoşgörüye atıfta bulunmaktadır. Trabzon kenti pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu hususta kentin sahip olduğu kültürel çeşitlilik, ekonomik büyümeyi teşvik edebilir, ekolojik kaliteyi iyileştirebilir ve insanların entelektüel, duygusal, ahlaki ve manevi olarak daha tatmin edici bir hayat sürmelerine rehberlik edebilir nitelik taşımaktadır. Bu perspektiften geliştirilen araştırma soruları;

- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin yerel toplumda sosyal etkileşim üzerindeki etkisi nasıl değerlendirilebilir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel etkileşim düzeyine etkisi nedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin katılımcıların kültürel deneyim kazanması üzerindeki etkisi hangi düzeydedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin turizm amaçlı kullanılabilecek kültürel kaynakların (geleneksel el sanatları, yöresel yemekler vb.) tanıtımına katkısı nasıl değerlendirilebilir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali kapsamında düzenlenen etkinliklerde Trabzon'un kültürel çekiciliklerinin turizm bağlamında değerlendirilme düzeyi nedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin yöresel yemeklerin tanınırlığı ve hatırlanması üzerindeki etkisi nasıl değerlendirilebilir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin geleneksel el sanatlarının canlanması üzerindeki etkisi nedir?

"Yerellik", kültürel unsurların ve değerlerin turistler gibi dış aktörlerin tüketimi için çok az değişiklikle veya hiç değişiklik yapılmadan otantik bir şekilde korunması gerektiğini belirtmektedir. Trabzon kentinin sahip olduğu kültürel miras öğeleri bağlamındaki kültürel benzersizliği ve yerel nitelikleri koruma ve geliştirme yaklaşımlarıyla desteklenmelidir. Bu değerlendirme doğrultusunda geliştirilen araştırma soruları;

- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin geleneksel kültürün günümüz değerlerine aktarılması üzerindeki etkisi nasıl değerlendirilebilir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali kapsamında düzenlenen etkinliklerde Trabzon'un kültürel değerlerinin otantik biçimde sunulma düzeyi nedir?

- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Trabzon'a ait kültürel miras öğelerinin gelecek nesiller için otantik biçimde korunmasına katkısı hangi düzeydedir?

"Eko-Kültürel Esneklik" söylemi, çevre ve kültür arasındaki bağlantının bölgesel sürdürülebilirlik için temel olduğunu, ayrıca her iki unsurun da sürdürülebilirlik politikalarının geliştirilmesinde ana unsur olduğunu savunmaktadır. Yani ekolojik istikrar kültürel sürdürülebilirlik için temel bir ön koşuldur. Trabzon kentinde kültürel sürdürülebilirliğin, insanlar, toplumlar ve ekolojik doğa arasındaki dinamik dengenin yanı sıra çevre yönetimi ve yönetişimi için de etkin bir şekilde kullanılarak desteklenmesi önemli görülmektedir. Bu görüş temelinde geliştirilen araştırma soruları;

- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Trabzon'un kültürel miras öğelerinin özenli ve aslına uygun biçimde sunulmasına katkısı nasıl değerlendirilebilir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin yerel halkın kültürel mirasın korunmasına yönelik bilinç düzeyi üzerindeki etkisi nedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin yerel kültürün yeniden canlanması üzerindeki etkisi hangi düzeydedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin sürdürülebilirliği ve geliştirilmesine yönelik görüş ve önerileriniz nelerdir?

"Eko-Kültürel Uyum" söylemi, ekolojik değerlere ve bu değerleri destekleyen davranışlara odaklanmaktadır. Sürdürülebilir uygulamaların ortaya çıkabilmesi için toplumun değerlerinde ve davranışlarında kültürel bir değişimi temsil etmektedir. Zira kültürel yönler, sürdürülebilirliğin genel hedeflerine ulaşmada kritik öneme sahiptir. Trabzon kentinde kültürel sürdürülebilirliğin önemli bir göstergesi olarak ekolojik uyum farkındalığının artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, yerel halkın çevreyle uyumlu yaşam biçimlerini benimsemesi, ekoloji temalı kültürel etkinliklerin düzenlenmesi, kentte ekolojik bütünsellik bilincinin gelişmesine ve kültürel sürdürülebilirliğin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda geliştirilen araştırma soruları;

- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel değerlerin korunmasına yönelik bilinç oluşumu üzerindeki etkisi nasıl değerlendirilebilir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin yöresel geleneklerin yaşatılması üzerindeki etkisi hangi düzeydedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel değerlerin eğlenceli yollarla aktarılması üzerindeki etkisi nedir?
- Trabzon Kültür Yolu Festivali kapsamında mevcut turistik ihtiyaçlar karşılanırken gelecek nesillerin ihtiyaçlarının gözetilme düzeyi nasıl değerlendirilebilir?

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma, festivallerin yalnızca eğlence odaklı etkinlikler olmanın ötesinde, toplumsal yapıya yerleşen ve dinamik bir kültürel kimliğin oluşumuna katkı sağlayan kültürel olgular (Gómez-Ullate ve Saraiva, 2024) olduğu yaklaşımından hareketle tasarlanmıştır. Çalışmanın temel amacı, 5-13 Temmuz 2025 tarihleri arasında düzenlenen Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel sürdürülebilirlik bağlamında turist rehberleri perspektifinden değerlendirilmesidir. Bu kapsamda, kültürel sürdürülebilirliği açıklayan kuramsal çerçevelerden yararlanılmış ve Soini ve Birkeland (2014) tarafından geliştirilen yedi gösterge/kategori (kültürel miras, kültürel canlılık, ekonomik uygulanabilirlik, kültürel çeşitlilik, yerellik, eko-kültürel esneklik ve eko-kültürel uyum) temel alınmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri Odasına (TRO) bağlı eylemli turist rehberleri oluşturmaktadır. Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri Odası, Trabzon, Amasya, Ardahan, Artvin, Bayburt, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Giresun, Iğdır, Kars, Ordu, Rize, Samsun, Sinop, Tokat illerini kapsamaktadır (TRO, 2025). 15 Mart 2025 tarihi itibarıyla TRO'ya bağlı rehber sayısı 186'dır. Bu rehberlerden 137 kişi eylemli rehber, 49 kişi ise eylemsiz rehber statüsündedir (TUREB, 2025). Araştırma, Trabzon Kültür Yolu Festivali kapsamında düzenlenen etkinliklerden herhangi birine katılmış olan eylemli turist rehberleri ile gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda 5-13 Temmuz 2025 tarihlerinde araştırmacı tarafından Trabzon Kültür Yolu Festivali'ne bizzat katılım sağlanmış, festival kapsamında dokuz gün boyunca düzenlenen etkinlikler yerinde gözlemlenmiş ve araştırmanın katılımcıları olan turist rehberleri ile festival süresince yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının, hâlihazırda TRO'ya bağlı ülkesel eylemli turist rehberi olmasından dolayı festivaldeki etkinliklere katılan turist rehberleri ile bizzat iletişime geçmesi söz konusu olmuştur. Bu bağlamda araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden ve festival süresince düzenlenen etkinlikleri deneyimleyen 16 turist rehberi ile görüşme sağlanmıştır. Nitel araştırmaların temel amacı algı ve deneyimlerin açığa çıkarılmasını sağlamak (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020), çalışılan konuyu derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelemektir. Bir diğer ifadeyle, nitel araştırmalarda genelleme yapmaktan ziyade bütüncül bir bakış açısı elde etmek esastır (Yıldız, 2017). Bununla beraber bu araştırmada örneklem büyüklüğünün yeterliliği, nitel araştırmalar için önerilen bilgi gücü yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bilgi gücü yaklaşımı, bir örneklemin araştırma amacına yönelik sunduğu bilginin kapsamı ve derinliği arttıkça, araştırmanın daha sınırlı sayıda katılımcı ile yürütülebileceğini ileri sürmektedir (Malterud, Siersma ve Guassora, 2016). Bu yaklaşım doğrultusunda, çalışmanın amacı Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel sürdürülebilirlik boyutlarını belirli bir kuramsal çerçeve temelinde derinlemesine incelemek olarak yapılandırılmış, bu odaklı amaç, geniş örneklemler yerine bilgi açısından zengin katılımcıların tercih edilmesini gerekli kılmıştır. Örneklemin, festivali doğrudan deneyimlemiş eylemli turist rehberlerinden oluşması, verilerin özgün ve yoğun içerik sunmasını sağlamıştır. Analiz sürecinde Soini ve Birkeland (2014) tarafından geliştirilen yedi göstergeden oluşan yerleşik kuramsal çerçevenin kullanılması, veri toplama ve çözümleme sürecinin sistematik biçimde yürütülmesine olanak tanımıştır. Ayrıca yüz yüze gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıların deneyimlerini ayrıntılı biçimde aktarmalarını sağlamış, betimsel analiz yaklaşımı ise sınırlı fakat bilgi açısından güçlü bir örneklemle çalışmayı metodolojik olarak uygun kılmıştır. Bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, 16 katılımcıdan oluşan örneklemin araştırma amaçlarını karşılayacak düzeyde yeterli bilgi gücüne sahip olduğu ve tematik doygunluğa ulaşıldığı sonucuna varılmıştır.

Veri Toplama Süreci ve Görüşme Tekniği

Nitel araştırma metodolojisi, nitel araştırma yöntemleri veya veri toplama teknikleri olarak da adlandırılmakta ve araştırmacıların, katılımcıların yaşanmış durumlarını gözlem (araştırmacının gördükleri) ve görüşme (katılımcıların araştırmacılara söyledikleri) yoluyla keşfetmelerine olanak tanımaktadır (Ilovan ve Doroftei, 2017). Görüşme, nitel araştırmalarda en sık başvurulan veri toplama yöntemlerinden biridir ve genellikle katılımcılarla aynı mekânda yüz yüze gerçekleştirilir. Bu yöntem, araştırmacılara katılımcıların deneyimlerini, algılarını ve görüşlerini derinlemesine anlama olanağı sunar, dolayısıyla bir olgunun karmaşıklığını ve bağlamını ayrıntılı biçimde incelemek için ideal bir teknik olarak kabul edilmektedir (Akman Dömbekçi ve Erişen, 2022). Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış şekilde hazırlanmış bir

görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, kısmen yapılandırılmış bir metodolojik gidişata dayalı olarak, bireylerle bilinçli bir biçimde sözlü iletişim kurmayı içeren nitel bir araştırma yöntemidir (Petrescu, Lazar, Cioban ve Doroftei, 2017). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacının amacının bir olgunun genel bir anlayışından ziyade katılımcının kendine özgü bakış açısını daha iyi anlamak olduğu durumlarda tercih edilen veri toplama yöntemidir (Adeoye-Olatunde ve Olenik, 2021). Bu bağlamda bu araştırmada kullanılan görüşme soruları ilgili yazındaki araştırmalardan (Erdem, 2024; Erdem, Mızrak ve Aratoğlu, 2018; Koç ve Yıldırım, 2021; Li ve Wan, 2017; Negruşa, Toader, Rus ve Cosma, 2016; Saçlı, 2020; Soini ve Birkeland, 2014; Üst Can ve Can, 2017; Zifkos, 2015) derlenerek, araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Görüşme formu uygulanmadan önce alanında uzman beş akademisyenin görüşü alınmış ve gereken düzeltmeler yapılmıştır. Bu araştırmada kullanılan verilerin toplanabilmesi için gerekli olan etik kurul izin belgesi Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu 28.03.2025 tarihli toplantısında 2025/03-25 sayılı kararı ile alınmıştır.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Bu çalışmada nitel araştırma sürecinde elde edilen verilerin bilimsel açıdan geçerli ve güvenilir olmasını sağlamak amacıyla nitel araştırmalara özgü kabul gören stratejilerden yararlanılmıştır. Araştırmanın geçerliliği, Merriam (2018) tarafından önerilen yaklaşımlar doğrultusunda ele alınmış, veri toplama ve analiz sürecinde uygun katılımın sağlanması, katılımcı geri bildirimlerinin dikkate alınması, uzman değerlendirmelerine başvurulması ve araştırmacının tarafsız tutumunu koruması temel ilkeler olarak benimsenmiştir. Araştırma sürecinde katılımcılarla önceden iletişime geçilerek çalışmanın kapsamı ve amacı hakkında bilgilendirme yapılmış, araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Veri toplama sürecinin Trabzon Kültür Yolu Festivali süresince yürütülmesi, araştırmacının sahada aktif olarak bulunmasına ve festival kapsamında gerçekleştirilen etkinlikleri yerinde gözlemlemesine olanak tanımıştır. Görüşmelerin ilerleyen aşamalarında, katılımcı ifadelerinin belirli ortak anlam kümeleri etrafında yoğunlaştığı görülmüş, bu durum verilerin doyuma ulaştığına işaret etmiştir. Katılımcı geri bildirimi kapsamında, ilk görüşmelerden elde edilen ön bulgular ve öne çıkan temalar araştırmacı tarafından değerlendirilmiş, bu unsurlar sonraki görüşmelerde katılımcılarla yeniden ele alınarak verilerin tutarlılığı ve doğruluğu sınanmıştır. Bunun yanı sıra, araştırmanın veri toplama aracı ve bulguların yorumlanması sürecinde alanında uzman akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuş, elde edilen geri bildirimler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmacı, veri toplama ve analiz aşamalarında kişisel yargıların ve ön kabullerin sürece dâhil olmamasına özen göstermiş, araştırma süreci tarafsız ve eleştirel bir bakış açısıyla yürütülmüştür. Bu bağlamda, Merriam (2018) tarafından önerilen geçerlilik stratejilerinin önemli bir kısmının bu araştırma kapsamında uygulandığı ve söz konusu uygulamaların çalışmanın iç geçerliliğini güçlendirdiği ifade edilebilir. Araştırmanın dış geçerliliği, elde edilen bulguların benzer araştırma bağlamlarına aktarılabilirliği çerçevesinde ele alınmıştır. Trabzon Kültür Yolu Festivali'ne katılan eylemli turist rehberlerinin araştırmaya dâhil edilmesi, bulguların farklı festival ve kültürel etkinlik çalışmalarında karşılaştırmalı olarak kullanılabilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca örneklem özellikleri ve araştırma sürecine ilişkin ayrıntılı açıklamalar, çalışmanın başka bağlamlarda yinelenebilirliğini desteklemektedir. Araştırmanın güvenirliğinin sağlanmasında Creswell'in (2012) vurguladığı şekilde, araştırmacının sahada yeterli süre bulunmasına, katılımcılarla güven ilişkisi kurmasına ve veri toplama sürecine aktif katılım göstermesine önem verilmiştir. Görüşmeler süresince düzenli alan notları tutulmuş ve araştırma süreci sistematik biçimde raporlanmıştır.

Veri Analizi Süreci

Araştırma verilerinin analizi için betimsel analiz tekniğinden faydalanılmıştır. Betimsel analiz ile ham haldeki, ayrıntılı çözümleme gerektirmeyen nitel verilerin, okuyucuların anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği bir durumda aktarılması ve yorumlanması amaçlanmaktadır (Coşkun, Altunışık, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2015; Miles ve Huberman, 1994). Bu araştırmada dört temel aşama çerçevesinde (betimsel analiz için çerçeve oluşturulması, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması) betimsel analiz gerçekleştirilmiştir (Coşkun vd., 2015; Creswell, 2012; Miles ve Huberman, 1994; Seidman, 2006). Birinci aşamada, betimsel analiz için tematik bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmanın amacı ve araştırma soruları doğrultusunda, kültürel sürdürülebilirlik olgusunu açıklayan kuramsal yaklaşımlar temel alınmış, bu bağlamda Soini ve Birkeland (2014) tarafından geliştirilen yedi gösterge analiz sürecinin ana çerçevesini oluşturmuştur. Söz konusu kuramsal yapı, verilerin hangi tema ve kategoriler altında düzenleneceğini belirlemiş, böylece veri kaybının ve yanlış sınıflandırmaların önüne geçilmesi hedeflenmiştir. İkinci aşamada, oluşturulan tematik çerçeve doğrultusunda veriler işlenmiştir. Bu aşamada yüz yüze gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler ayrıntılı biçimde okunmuş, anlamlı veri birimleri belirlenen temalar altında sınıflandırılmıştır. Tematik çerçeve ile doğrudan ilişkili olmayan ya da araştırma amacı açısından sınırlı katkı sunan ifadeler analiz dışında bırakılmıştır. Ayrıca bulgular bölümünde kullanılmak üzere, katılımcı görüşlerini güçlü biçimde yansıtan doğrudan alıntılar bu aşamada seçilmiştir. Üçüncü aşamada, düzenlenen veriler tanımlanmıştır. Belirlenen tema ve alt temalar altında toplanan veriler betimlenmiş, turist rehberlerinin Trabzon Kültür Yolu Festivali'ne ilişkin algı ve deneyimleri açık ve anlaşılır bir biçimde ortaya konulmuştur. Bulguların aktarımında, katılımcı ifadelerinin özgünlüğünü korumak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Dördüncü ve son aşamada ise tanımlanan bulgular yorumlanmıştır. Bu aşamada elde edilen bulgular, kültürel sürdürülebilirlik literatürü ve araştırmanın kuramsal çerçevesi ışığında ele alınmış, bulgular arasındaki ilişkiler açıklanarak anlamlandırılmıştır. Böylece Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel sürdürülebilirlik boyutları, turist rehberlerinin deneyim ve değerlendirmeleri temelinde bütüncül bir bakış açısıyla yorumlanmıştır.

Bulgular

Bu araştırmaya Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri Odası'na bağlı, festival süresince düzenlenen etkinlikleri deneyimleyen 16 eylemli turist rehberi katılmıştır. Araştırmaya katılan turist rehberlerine etik kurallar ve veri gizliliği açısından numara verilerek, demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcı Turist Rehberlerinin Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Yabancı Dil	Mesleki Tecrübe	Rehberlik Türü
K1	Erkek	40	Lisans	İngilizce	18 yıl	Bölgesel
K2	Erkek	42	Önlisans	İngilizce	20 yıl	Ülkesel
K3	Kadın	38	Lisans	İngilizce	16 yıl	Ülkesel
K4	Kadın	26	Lisans	İngilizce	4 yıl	Bölgesel
K5	Erkek	48	Bakanlık Kursu	İngilizce	28 yıl	Bölgesel
K6	Erkek	36	Önlisans	İngilizce	12 yıl	Ülkesel
K7	Kadın	35	Lisans	İngilizce	13 yıl	Ülkesel
K8	Kadın	28	Önlisans	İngilizce	8 yıl	Ülkesel
K9	Erkek	31	Tezsiz Yüksek Lisans	İngilizce	3 yıl	Ülkesel
K10	Kadın	34	Tezsiz Yüksek Lisans	İngilizce	5 yıl	Ülkesel

Tablo 1. Katılımcı Turist Rehberlerinin Demografik Özellikleri (devamı)

K11	Kadın	24	Lisans	İngilizce	2 yıl	Ülkesel
K12	Erkek	22	Lisans	İngilizce	1 yıl	Ülkesel
K13	Erkek	55	Bakanlık Kursu	İngilizce	12 yıl	Bölgesel
K14	Erkek	61	Bakanlık Kursu	İngilizce	40 yıl	Bölgesel
K15	Erkek	51	Bakanlık Kursu	İngilizce	34 yıl	Bölgesel
K16	Kadın	49	Önlisans	Rusça	25 yıl	Bölgesel

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmanın katılımcıları olan turist rehberlerinin çoğunluğunun 9 kişi ile erkek rehberlerden oluştuğu görülmektedir. Katılımcı kadın turist rehberlerinin sayısı ise 7'dir. Katılımcı turist rehberlerinin yaş aralığı 22 ile 61 arasında değişmektedir. Bu durumda araştırma verilerini elde etmek için hem genç hem de deneyimli rehberlerin görüşüne başvurulduğunu söylemek mümkündür. Eğitim durumu değişkenine göre katılımcı rehberlerin çoğunluğunun mesleki rehberlik eğitimini lisans düzeyinde (6 kişi) aldığı görülmektedir. Katılımcıların neredeyse tamamı İngilizce dilinde turist rehberidir. Yalnızca bir kişi Rusça dilinde rehberdir. Katılımcılar arasında mesleğe yeni başlamış rehberler olduğu gibi 40 yıldan fazla mesleki tecrübeye sahip olanlar da vardır. Katılımcıların çoğunluğu ülkesel turist rehberidir.

Bu araştırmanın katılımcıları olan turist rehberlerinin Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel sürdürülebilirliği hakkındaki görüşleri, "kültürel miras, kültürel canlılık, ekonomik uygulanabilirlik, kültürel çeşitlilik, yerellik, eko-kültürel esneklik ve eko-kültürel uyum" göstergeleri çerçevesinde, tema ve alt temalara ayrılmıştır. İlgili görüşlere yönelik ifadeler birbirini tekrar etmemesi adına ayrıştırılarak özet halinde verilmiştir.

Tablo 2. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Kültürel Mirasa Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt Tema	Katılımcı Görüşleri
Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması	Kültürel değerlerin görünür kılınması	*K1: "Festival sayesinde buradaki tarihi yapılar, halk müziği, el sanatları ve yöresel yemekler daha çok ön plana çıkıyor. Yani hem kültürü hem de geçmişi bir arada görme fırsatınız oluyor."* *K3: "Ziyaretçiler buraya geldiklerinde kültürel değerlerle birebir temas ediyorlar, bu da şehrin kültürel mirasının yaşatılmasına katkı sağlıyor. Aslında sizler de bu mirasın devam etmesine yardımcı oluyorsunuz."* *K8: "Festival programında yer alan yaylacılık geleneğine yönelik sergi, yöresel kadın kıyafetleri dikimi atölyesi, Trabzon çalgıları sergisi, keşan dokuma atölyeleri gibi etkinlikler Trabzon'a özgü kültürel miras öğelerinin tanıtılmasına katkıda bulunuyor."*
	Gösteri odaklılık ve ticarileşme	*K2: "Buradaki etkinlikler genelde gösteri odaklı yapılıyor, yani izleyiciye hitap eden kısa süreli etkinlikler. Maalesef kültürel mirasın uzun vadede korunmasına yönelik bir strateji yok."* *K5: "Bazı şeyler burada daha çok ticari açıdan öne çıkarılıyor, yani ziyaretçilerin ilgisini çekmek için biraz vitrine konuyor diyebiliriz. Bu durumda bazen kültürün asıl derinliği, özü biraz gölgede kalıyor."*
Kültürel Kimlik Gelişimi	Aidiyet ve kimlik güçlenmesi	*K6: "Festival, Trabzon halkının kendi kültürel değerlerini yeniden hatırlamasını sağlıyor."* *K7: "Gençler bu festivallere katıldıkça kültürleriyle daha yakından bağ kuruyorlar. Böylece hem kendilerini bu topluma daha ait hissediyorlar hem de kültürün yaşamasına katkı sağlıyorlar."*
	Yüzeysellik ve kimlikte zayıflama	*K9: "Bu tür etkinlikler kimlik gelişimine katkı sağlıyor ama sunumlar biraz yüzeysel kaldığı için derin bir aidiyet duygusu oluşmuyor."* *K10: "Aslında burada popüler kültür biraz fazla ön planda, o yüzden geleneksel değerler bazen geri planda kalıyor diyebiliriz."*

Tablo 2. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Kültürel Mirasa Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri (devamı)

Toplumsal, Ekonomik ve Çevresel Kalkınma	Ekonomik ve toplumsal katkılar	*K4: "Festival esnaf için ciddi bir ekonomik canlılık sağlıyor."* *K11: "Toplumsal olarak halkın kaynaşmasına, yerel üreticilerin tanıtılmasına katkı sunuyor."*
	Çevresel ve ekonomik sınırlılıklar	*K13: "Ziyaretçi yoğunluğu trafik, çevre kirliliği ve gürültü yaratıyor."* *K15: "Ekonomik fayda kısa süreli, kalıcı kalkınma için daha uzun vadeli planlamalara ihtiyaç var."*
Turizmde Markalaşma	Kültürel tanıtım ve vitrin işlevi	*K12: "Festival, Trabzon'un kültürel zenginlikleriyle de tanınmasını sağlıyor."* *K16: "Ulusal ve uluslararası tanıtımda önemli bir vitrin işlevi görüyor."*
	Tekrar eden içerik ve sürdürülebilirlik sorunları	*K9: "Her yıl aynı içerikler tekrarlandığında farklılık yaratmak zorlaşıyor."* *K14: "Festival tek başına yeterli değil, kalıcı turizm stratejileriyle desteklenmeli."*

Tablo 2 incelendiğinde, Trabzon Kültür Yolu Festivali, kültürel farkındalık, kimlik aidiyeti, toplumsal kaynaşma ve ekonomik canlılık sağlama açısından önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ancak gösteri odaklılık, yüzeysellik, çevresel sorunlar ve sürdürülebilirlik eksiklikleri, festivalin etkisini sınırlayan faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 3. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Kültürel Canlılığa Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	**Alt Tema**	**Katılımcı Görüşleri**
Trabzon Kültürünü Yansıtma	Kültürel özgünlük ve geleneklerin görünürlüğü	*K3: "Festivalde Trabzon'a özgü halk oyunları, mutfak kültürü ve müzikler ön planda tutulmuştur."* *K4: "Trabzon'un geleneksel yaşam biçimi ve kültürel çeşitliliğinin sahneye taşındığı pek çok etkinliğe ev sahipliği yapılmıştır."* *K11: "Düzenlenen halk oyunları etkinlikleri, yöresel lezzet atölyeleri, yöresel müzik aletleri yapım atölyeleri gibi etkinliklerle Trabzon'un kültürel ruhunu hem yaşadık hem de yaşattık diye düşünüyorum."*
	Genelleştirilmiş gösteriler	*K2: "Etkinliklerin bazıları ulusal çapta genelleşmiş gösterilerden oluşuyor."* *K5: "Kültür yansıtılıyor ama yüzeysel ve görsel bir sunum şeklinde kalıyor."*
Kültürel Öğelerin Tanıtılması	Tanıtım ve kültürel öğelerin korunması	*K1: "Bu festival sayesinde el sanatlarını, yöresel lezzetleri ve müziği yakından tanıma fırsatınız oluyor, yani kültürü canlı canlı hissedebiliyorsunuz."* *K6: "Unutulmaya yüz tutmuş kültürel öğeler de sergileniyor. Trabzon hasırı, kazaziye, dokuma atölyeleri, benim de hakkında ilk kez bilgiye sahip olduğum çimon ve nefir çalgıları atölyeleri oldukça ilgi çekiciydi. Trabzon'un hem kültürel hem de tarihi değerlerini sahada gruplarıma gösterebilme fırsatı buldum, anlatımlarımı bu şekilde destekledim."*
	Turist odaklılık ve ticarileşme	*K9: "Tanıtım yapılıyor ama daha çok turiste yönelik, yerel halk için pek yeni bir şey ifade etmiyor."* *K13: "Bazı kültürel öğeler sadece ticari amaçlı ön plana çıkarılıyor."* *K14: "Aslında festivalin amacı kültürel değerleri tanıtmak ama işler biraz ticari tarafa kaymış. Ziyaretçilere öncelik verildiği için, yerel halk bu deneyimi tam anlamıyla yaşayamıyor."*
Yerel Halkın Katılımı	Aktif katılım ve sahiplenme duygusu	*K7: "Yerel halk aktif şekilde etkinliklerde yer alıyor."* *K8: "Buradaki etkinlikler halkı da sürece dâhil ediyor, böylece herkes kendini kültürün bir parçası gibi hissediyor."* *K12: "Festival boyunca şehirde yer alan müzelere ücretsiz bir şekilde giriş yapılması mümkün olmuştur. Bu durum yerel halk için de bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Şehrin kültürel mirasının bu şekilde daha görünür hale gelmesini sağlamaya çalışmanın festivalin en önemli çıktısı olduğunu düşünüyorum."*
	Sınırlı katılım ve dışa bağımlılık	*K10: "İnsanlar festivale katılıyor tabii, ama çoğu zaman yöre halkı sadece izleyici olarak kalıyor, işin içinde aktif yer alamıyor gibi görünüyor."* *K15: "Buradaki bazı etkinliklerde genelde dışarıdan gelen sanatçılar sahne alıyor, yerel halkı pek göremiyorsunuz."* *K16: "Buradaki el işleri ve yöresel yemekler çoğunlukla turistler için düzenlenmiş, yerel halkın deneyim ve katkısı biraz geri planda kalıyor diyebiliriz."*

Tablo 3'e göre, Trabzon Kültür Yolu Festivali, şehrin özgün kültürel değerlerini halk oyunları, yöresel mutfak ve müzikler aracılığıyla görünür kılmakta, geleneksel yaşam biçimi ve unutulmaya yüz tutmuş kültürel öğelerin

tanıtımına fırsat sunmaktadır. Bununla birlikte bazı etkinliklerin genelleşmiş ve yüzeysel sunumlar içermesi, tanıtımın çoğunlukla turist odaklı olması ve bazı öğelerin ticari amaçlarla öne çıkarılması, kültürel derinlik ve özgünlük açısından sınırlılıklar yaratmaktadır. Yerel halkın aktif katılımı ve sahiplenme duygusu festivalin güçlü yönlerinden olmakla birlikte, bazı etkinliklerde halkın izleyici konumunda kalması ve yöre dışından sanatçılara ağırlık verilmesi, yerel katılımın tam anlamıyla sağlanması önündeki engel olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 4. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Ekonomik Uygulanabilirliğe Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt Tema	Katılımcı Görüşleri
Ekonomik Kalkınma	Kısa vadeli ekonomik canlılık	*K3: "Festival, şehirdeki esnaf ve turizmi canlandırıyor, kısa vadede bile ekonomik hareketlilik yaratıyor."* *K4: "Özellikle konaklama ve yiyecek-içecek sektörleri, festival süresince ciddi gelir artışı sağlıyor."* *K7: "Trabzon şehir merkezi turlarımda en çok talep edilen şey yöresel ürünlerden satın almak. Kuymanlık peynir, tereyağı, fındık bunların başında geliyor. Festival süresinde gruplarımla katıldığımız yöresel yiyecek ve ürünler atölyelerinde bu ürünlerin nasıl kullanılması gerektiğini deneyimledik. Aklında kuymaklık peynir alma fikri bile olmayanların kilo kilo peynir aldığını ve adreslerine kargolattırdığını söyleyebilirim."*
	Sınırlı ve dengesiz ekonomik katkı	*K2: "Ekonomik katkı sınırlı ve geçici, uzun vadeli kalkınma için tek başına yeterli değil."* *K9: "Bölgesel dengesizlikler devam ediyor, bazı küçük işletmeler festivalden yeterince faydalanamıyor."*
Kültürel Değerlerin Maddi Değer Kazanması	Kültürel öğelerin ekonomik değer kazanması	*K8: "Yerel el sanatları, mutfak ürünleri ve hediyelik eşyalar festival sayesinde değer kazanıyor ve gelir sağlıyor."* *K11: "Kültürel miras öğeleri, turizm aracılığıyla ekonomik değere dönüşüyor ve üreticileri destekliyor."*
	Sınırlı ekonomik fayda ve büyük işletme avantajı	*K5: "Bazı kültürel öğeler yalnızca gösteri amaçlı kullanılıyor, gerçek ekonomik değer yaratmıyor."* *K10: "Maddi kazanç genellikle büyük işletmelere gidiyor, küçük üreticiler yeterince fayda sağlayamıyor."*
Yerel Halkın Turizm Gelirinden Faydalanması	Doğrudan gelir ve fırsatlar	*K6: "Yerel halk, stant açarak, ürün satarak veya etkinliklerde rol alarak doğrudan gelir elde edebiliyor."* *K12: "Trabzon şehir merkezinde her köşe başında simitçi, kestaneci görmeniz mümkün. Festival boyunca yöre halkının işlettiği bu seyyar satış alanlarında ciddi bir canlılık olduğu temel gözlemlerim arasında yer alıyor."* *K16: "Festival süresince el sanatları ve yöresel ürünlerin sergilenip satışa sunulması, yerel halkın gelir düzeyinin artmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin, Trabzon'a özgü dokuma ürünlerinin ve yöresel reçel ya da pestil gibi gıda ürünlerinin festival ziyaretçileri tarafından ilgi görmesi, hem ekonomik hareketlilik yaratmakta hem de bölgenin kültürel kimliğinin tanıtımına olanak tanımaktadır."*
	Gelir dağılımındaki eşitsizlik	*K13: "Gelir biraz sınırlı kalıyor ve herkes eşit şekilde faydalanamıyor. Yani bazı yerel halk, kazançtan pek pay alamıyor diyebiliriz."* *K15: "Turizm gelirinden faydalanmak isteyen herkes için fırsatlar yeterli değil, daha planlı bir yaklaşım gerek."*
Yaşam Kalitesi	Toplumsal fayda	*K1: "Festival sayesinde hem ekonomik kazanç hem de kültürel katılım artıyor, bu da halkın yaşam standardını festival döneminde yükseltiyor."* *K4: "Toplumsal bağların güçlenmesi ve kültürel etkinliklere katılım, yaşam kalitesini olumlu etkiliyor."* *K11: "Festival sayesinde Trabzon, sadece turistler için değil, burada yaşayanlar için de daha hareketli ve renkli bir şehir oldu. Her yerde bir etkinlik var. Gün içerisinde düzenlenen atölyeler, akşamları sahilde düzenlenen yöre sanatçılarının konserleri oldukça eğlenceliydi."*
	Sınırlı ve kısa süreli etkiler	*K2: "Yaşam kalitesi artışı kısa süreli, altyapı ve çevresel sorunlar çözülmediği sürece uzun vadeli etkisi sınırlı."* *K14: "Bazı bölgelerde yoğun turist trafiği rahatsızlık yaratıyor, bu da yaşam kalitesini olumsuz etkileyebiliyor."*

Tablo 4'e göre, Trabzon Kültür Yolu Festivali, şehirde kısa vadeli ekonomik canlılık sağlayarak konaklama, yiyecek-içecek ve yöresel ürün satış alanlarında gelir artışı yaratmakta, turistlerin ürün deneyimi ve atölye katılımı

yerel üreticilere doğrudan katkı sağlamaktadır. Kültürel miras öğeleri ve el sanatları ekonomik değer kazanırken, bazı öğeler yalnızca gösteri amaçlı kullanılmakta ve maddi kazanç çoğunlukla büyük işletmelere gitmektedir. Yerel halk, etkinlikler aracılığıyla doğrudan gelir elde edebilse de, fırsatlar eşit dağılım göstermemekte ve bazı kesimler yeterince fayda sağlayamamaktadır. Festival, toplumsal bağları güçlendirmekte, kültürel katılımı artırmakta ve kısa süreli de olsa yaşam kalitesini yükseltmektedir. Ancak altyapı ve çevresel sorunlar çözülmediği sürece etkiler kalıcı olmamakta ve yoğun turist trafiği bazı bölgelerde rahatsızlık yaratmaktadır.

Tablo 5. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Kültürel Çeşitliliğe Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt Tema	Katılımcı Görüşleri
Sosyal Etkileşim	Toplumsal bağların güçlenmesi	*K3: "Festival, komşuluk ilişkilerini güçlendirerek toplum içindeki sosyal dayanışmayı artırmaktadır. Örneğin, farklı yerlerden gelen insanların birlikte horon oynaması, geleneksel yemek yarışmalarına katılması veya ortak stantlarda görev alması, bireyler arasında karşılıklı iletişimi ve iş birliğini geliştirmekte, böylece toplumsal bütünleşmeyi desteklemektedir."* *K6: "Yerel dernekler ve gruplar festival boyunca ortak etkinliklerde bir araya gelerek sosyal bağların güçlenmesine katkı sağlıyor. Örneğin, kadın derneklerinin el işi sergileri düzenlemesi, gençlik topluluklarının müzik ya da dans gösterileri yapması ve çevre gruplarının birlikte farkındalık etkinlikleri organize etmesi, hem dayanışma duygusunu artırıyor hem de toplumun farklı kesimlerini bir araya getiriyor."* *K7: "Festival alanında halk ve turistler bir araya gelerek doğal bir sosyal ortam oluşturuyor. Örneğin bir kahve standında yerel halk, misafirlerle horon ve el sanatları hakkında sohbet ediyordu. Bu tür karşılaşmalar, insanların birbirleriyle etkileşime geçmesini sağlıyor ve sosyal bağları güçlendiriyor."*
	Katılımda eşitsizlik ve sınırlı etkileşim	*K5: "Etkinliklerin bazıları turistlere hitap ediyor, bu yüzden yöre halkı işin içinde aktif olarak yer alamıyor."* *K14: "Ne yazık ki herkes tüm etkinliklere katılamıyor, etkileşim genelde belli gruplarla sınırlı kalıyor."*
Kültürel Etkileşim	Kültürler arası paylaşım ve iletişim	*K1: "Festival, farklı kültürlerden gelen ziyaretçiler ile yerel halkın bir araya gelmesine olanak sağlıyor."* *K8: "Kültürel etkinlikler aracılığıyla bilgi ve deneyim paylaşımı artıyor."*
	Yüzeysel etkileşim ve gösteri temelli sunumlar	*K9: "Bazen kültürel öğeler sadece sergileniyor, izliyorsunuz ama işin içine girip derinlemesine deneyimleme şansı olmuyor."* *K14: "Bazen insanlar biraz geri planda duruyor, etkileşim de yüzeysel olabiliyor. Mesela bazı katılımcılar sadece etrafı izliyor, etkinliklere katılmak yerine telefonlarına bakıyor ya da kısa sohbetlerle yetiniyor, bu yüzden ortamda derin bir bağ kurulması zor olabiliyor."*
Kültürel Deneyim	Katılımcı odaklı deneyim olanakları	*K4: "Festivalde hem yemek yapmayı öğrenebilir, hem el sanatlarını deneyebilir, hem de performansları yakından izleyebilirsiniz."* *K11: "Ziyaretçiler hem izliyor hem de etkinliklere katılarak kültürel deneyim kazanıyor."* *K12: "Bu festivalde hem etkinliklere katılanların hem de halkın kültürel çeşitliliği deneyimlediğini söyleyebilirim. Rehberler olarak biz de turistlerle yerel kültür arasında köprü kurma şansı yakaladık."*
	Deneyimlerin sınırlı derinliği	*K13: "Bazen bazı aktiviteler çabucak geçiyor, bu yüzden kültürü tam anlamıyla hissedemeyebiliyorsunuz."* *K15: "Etkinlik sayısı ve çeşitliliği sınırlı, herkes eşit deneyim kazanamıyor."*
Turizm Amaçlı Kaynakların Tanıtımı	Yöresel ürünlerin görünürlük kazanması	*K8: "Festival, yerel ürünleri ve geleneksel el sanatlarını hem yerel halk hem de turistler için görünür kılıyor. Yöresel yemekler ve hediyelikler turizm açısından iyi tanıtılıyor ve ekonomik fayda sağlıyor."* *K16: "Geleneksel el sanatları ve yöresel lezzetler festival boyunca öne çıkarıldı. Bu, hem ürünlerin tanıtımına hem de turizmin çeşitlenmesine katkı sağlıyor. Rehberler için bu durum, tur programlarına kültürel unsurları daha rahat entegre etme imkânı sunuyor."*
	Tanıtım stratejilerindeki yetersizlikler	*K5: "Bazı ürünler yeterince tanıtılmıyor, daha profesyonel bir pazarlama ve sunum gerek."* *K9: "Bazı el sanatları sadece turistik amaçlarla öne çıkarılıyor ve satış odaklı bir sergileme var, bu durum el sanatlarının geleneksel üretim ve kültürel değerlerinin sürdürülebilirliğini sınırlıyor."*

Tablo 5. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Kültürel Çeşitliliğe Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri (devamı)

Kültürel Değerlerin Yaşatılması	Geleneksel kültürel unsurların korunması ve aktarımı	*K6: "Festival sırasında yöresel yemek atölyesine katılan çok sayıda yerli yabancı turist/yerli halk gördüm. Atölyelere katılanlar hem tarifleri öğrendiler hem de tadım yaptılar."* *K11: "Festivalde özellikle kuymak, hamsili yemekler ve tatlı çeşitleri ilgi çekiyor. Bu yemeklerin festival ortamında sunulması, hem yerli halkın gastronomi kültürünü hatırlamasına hem de turistlerin Karadeniz mutfağını deneyimlemesine fırsat tanıyor."* *K12: "Ahşap oyma, telkâri ve bakırcılık gibi geleneksel el sanatları festivalde ustalarıyla birlikte tanıtılıyor. Ziyaretçilerin bu sanatlara olan ilgisi, zanaatkârların üretime devam etmesi için de bir teşvik oluşturuyor. Biz rehberler için de bu, turistleri doğrudan usta-çırak kültürüyle tanıştırma fırsatı sağlıyor."*
	Temsili kültürel sunum	*K2: "Festivalin hedef kitlesinin büyük kısmı turistler olduğundan, yerel halkın el sanatlarını öğrenme, üretme veya destekleme fırsatı sınırlı kalıyor, bu da geleneksel el sanatlarının canlanmasını olumsuz etkiliyor."* *K10: "Bir turist rehberi olarak gözlemim, festivalin geleneksel el sanatlarını görünür kıldığını ancak onları yaşatma noktasında yeterli bir işlev üstlenemediği yönünde. Etkinlikler kısa süreli, atölye çalışmaları ise sembolik düzeyde kalıyor. Dolayısıyla festival, el sanatlarının sürdürülebilir bir biçimde aktarılmasına değil, daha çok temsili bir vitrin oluşturulmasına katkı sağlıyor."*

Tablo 5 incelendiğinde, Trabzon Kültür Yolu Festivali, sosyal bağların güçlenmesi, kültürel etkileşim ve deneyim sağlama ile yerel ürünlerin tanıtımı açısından olumlu katkılar sunmaktadır. Ancak etkinliklerin ağırlıklı olarak turist odaklı biçimde kurgulanması, yüzeysel kültürel sunumlar ve sınırlı süreli deneyimler hem toplumsal katılımın hem de kültürel değerlerin sürdürülebilir aktarımının önünde engel teşkil etmektedir.

Tablo 6. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Yerelliğe Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt Tema	Katılımcı Görüşleri
Geleneksel Kültürün Günümüz Değerlerine Aktarılması	Geleneksel kültürün modern biçimlerle yeniden yorumlanması	*K3: "Festivalde hem geleneksel müzik ve halk oyunlarını görebilir, hem de el sanatlarını modern anlamda deneyimleyebilirsiniz. Örneğin, bir yanda kemençe ve davul eşliğinde horon gösterileri yapılırken, diğer yanda yöresel dokuma ürünleri üzerine modern tasarım uygulamalarıyla atölyeler düzenleniyor, böylece hem kültürel mirası görebilir hem de el sanatlarını yaratıcı bir şekilde keşfedebilirsiniz."* *K4: "Gençler için hazırlanan atölyeler ve interaktif etkinlikler, geleneksel değerleri güncel çerçevede deneyimlemeyi sağlıyor."* *K11: "Festivaldeki pek çok etkinlik, yöremizin kültürel mirasının genç kuşaklara aktarılmasını sağlıyor. Örneğin Trabzon Olgunlaşma Enstitüsünde düzenlenen "Zamanın İzinde" isimli sergiye katıldım. Katılımcıların çoğunluğunun gençlerden oluşması dikkatimi çekti."* *K12: "Festivalde sadece eskiyi tekrarlamak yok, geleneksel unsurlar modern sahne düzenleri, dijital gösteriler ve çağdaş sanatla harmanlanıyor. Mesela kemençe dinletisi sadece bir halk oyunu eşliğinde kalmıyor, farklı müzik türleriyle birleştirilerek genç kuşaklara daha cazip hale getiriliyor. Bu sayede kültürümüzün özü korunurken, günümüz insanına da hitap eden bir dil yakalanıyor."*
	Özgünlüğün zayıflaması	*K2: "Bazı gösteriler sadece izlemeye yönelik, kültürü tam anlamıyla deneyimleyemeyebilirsiniz."* *K9: "Bazen modern sunumlar, geleneksel öğelerin özgünlüğünü biraz gölgeleyebiliyor ve kültür tam olarak yansımayabiliyor."*
Kültürel Değerlerin Otantik Sunumu	Canlı deneyim aracılığıyla kültürün yaşatılması	*K6: "Festivalde bazı tarihi mekânlarda ve yerel mekânlarda otantik performanslar sergileniyor, kültür doğal ortamında sunuluyor."* *K8: "El sanatları ve yöresel yemekler gibi etkinlikler özgün yöntemlerle tanıtılıyor, otantik bir deneyim sunuyor."* *K16: "Özellikle yöresel mutfak atölyeleri, telkâri ve ahşap oymacılığı gibi el sanatlarının canlı performanslarla tanıtıldığı alanlarda, tamamen otantik bir deneyim sunuluyor. Biz rehberler de misafirlerimize bu stantları gezdirirken, onların ustalarla birebir konuşmasına fırsat buluyoruz. Ziyaretçiler, kültürü sadece izlemiyor, dokunuyor, tadıyor, dinliyor. Bu da otantikliği güçlendiriyor."*

Tablo 6. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Yerelliğe Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri (devamı)

	Ticari odak	*K10: "Bazı etkinlikler stant ve sahne odaklı, otantiklikten uzak ve ticari kaygılar ön planda."* *K13: "Festivaldeki bazı sunumlar biraz sahneye uyarlanmış oluyor ve gerçek kültürel bağlamı tam yansıtmıyor. Mesela bazı halk oyunları kısa ve gösteriye uygun şekilde değiştirilmiş, ya da el sanatları atölyelerinde ürünler hızlı hazırlanıyor, bu yüzden geleneksel yöntemler ve detaylar tam olarak gözlemlenemiyor."*
Kültürel Mirasın Gelecek Nesillere Aktarımı	Gençlerin kültürel mirasla etkileşimi	*K1: "Festival, gençlerin kültürel miras öğeleriyle tanışmasını ve deneyimlemesini sağlıyor, bu da gelecek nesillere aktarımı destekliyor."* *K5: "Tarihi yapılar, geleneksel el sanatları ve mutfak kültürü festival aracılığıyla görünür oluyor, korunması bilinci artıyor."* *K7: "Festivalde horon halkasına hem yaşlılar hem de gençler katıldı. Hatta bir grup genç bana, 'Biz ilk defa bu kadar büyük bir horona girdik' dedi. Onların heyecanını görmek, kültürün geleceğe taşınacağına dair umut veriyor. Yani festival sadece geçmişi tanıtmakla kalmıyor, gençleri de işin içine katarak mirasın canlı kalmasını sağlıyor."*
	Kültürel aktarımda süreklilik ve derinlik eksikliği	*K14: "Bazı miras öğeleri sadece tanıtım amaçlı sergileniyor, sürdürülebilir ve otantik koruma yeterince sağlanamıyor. Mesela Sümela Manastırı, Atatürk Köşkü ya da geleneksel el işleri çoğunlukla fotoğraf çektirmek ya da kısa gösteriler için kullanılıyor, bu yüzden hem gerçek kullanım biçimleri hem de kültürel değerleri tam olarak görülemiyor."* *K15: "Festivalin etkinlikleri sınırlı süreli ve yüzeysel olduğundan, mirasın gelecek nesillere tam aktarımı zayıf kalıyor. Örneğin, yöresel halk oyunları sadece birkaç dakikalık gösterilerle sunuluyor veya el sanatları atölyeleri hızlıca tamamlanıyor, bu durum, gençlerin geleneklerin detaylarını öğrenmesini ve uygulamalı olarak deneyimlemesini sınırlıyor."*

Tablo 6'ya göre Trabzon Kültür Yolu Festivali, geleneksel kültürü modern biçimlerle yorumlama, otantik deneyim ve genç kuşaklara aktarım açısından güçlü fırsatlar sunmaktadır. Özellikle etkileşimli atölyeler ve doğrudan deneyim imkânları, kültürel değerlerin yaşatılmasını desteklemektedir. Öte yandan, bazı etkinliklerin gösteri veya ticari odaklı olması, kültürel özgünlüğün ve mirasın sürdürülebilir aktarımının önünde engel oluşturmaktadır.

Tablo 7. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Eko-Kültürel Esnekliğe Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	**Alt Tema**	**Katılımcı Görüşleri**
Kültürel Mirasın Aslına Uygun Sunumu	Özgünlük	*K4: "Festival, tarihi mekânlar ve geleneksel öğeleri aslına uygun şekilde sergileyerek kültürel mirası korumaya yardımcı oluyor."* *K7: "El sanatları ve yöresel etkinlikler, özgün yöntemlerle sunuluyor ve orijinalliği korunuyor."*
	Modern/ticari etkiler	*K2: "Bazı sunumlar yüzeysel ve gösteri odaklı, gerçek detaylar ve aslına uygunluk bazen göz ardı ediliyor. Trabzon'daki halk oyunları gösterilerinde horon sadece sahneye uygun kısa figürlerle sunuluyor, orijinal ritüel ve adımların tamamı izleyiciye aktarılmıyor. Benzer şekilde, telkâri veya ahşap oyma atölyelerinde ürünler hızlı hazırlanıyor ve geleneksel üretim tekniklerinin ayrıntıları gösterilmiyor."* *K5: "Ticari amaçlar, kültürel öğelerin asıl tadını biraz gölgeleyebiliyor. Sahnede çalınan kemençe ve davul gösterileri oldukça kısa tutuluyor ve seyirciler çoğunlukla fotoğraf veya video çekmeye odaklanıyor. Aynı şekilde, stantlarda satılan pestil, kuymak gibi yöresel yiyecekler hızlı tüketim için hazırlanıyor, bu yüzden ürünlerin geleneksel yapım süreçlerini görmek veya tatmak pek mümkün olmuyor."*

Tablo 7. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Eko-Kültürel Esnekliğe Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri (devamı)

Yerel Halkın Koruma Bilinci	Farkındalık kazanımı	*K8: "Festival, halkın kültürel mirasa sahip çıkması ve koruma bilincinin gelişmesini teşvik ediyor."* *K12: "Katılımcılar ve gençler, mirasın değerini daha iyi anlıyor ve bilinçleniyor."*
	Katılım sınırlılığı	*K9: "Katılım sınırlı olduğu için, bilinçlendirme etkisi her kesime ulaşamıyor."* *K10: "Bazı etkinlikler daha çok turistlere yönelik olduğundan yerel halkın farkındalığı yeterince artmıyor."*
Yerel Kültürün Yeniden Canlanması	Kültürel canlılığın artırılması	*K3: "Festival, unutulmaya yüz tutmuş gelenekleri yeniden gündeme getiriyor ve kültürel canlılığı artırıyor."* *K6: "El sanatları, halk oyunları ve yemek kültürü gibi öğeler canlanıyor ve toplumsal hafızaya katkı sağlıyor."* *K11: "Festival aslında bir tür canlandırıcı rol üstleniyor. Mesela yöresel müzikler sadece düğünlerde veya özel günlerde icra edilirken, festival sayesinde daha geniş kitlelere ulaşıyor. Aynı şekilde bazı unutulmaya yüz tutmuş el sanatları da yeniden görünür oluyor."*
	Etkinliklerin sürekliliği	*K13: "Yerel kültürün canlanma etkisi genelde kısa sürüyor, bu yüzden bu etkinliklerin sürekli ve düzenli yapılması, canlılığın korunması açısından büyük önem taşıyor."* *K15: "Bazı geleneksel öğeler ticari sunumlarla sınırlı kaldığı için kültürel derinlik tam olarak yansıtılamıyor. Telkâri takılar ve ahşap oyma ürünler genellikle sadece stantlarda satışa sunuluyor, ziyaretçiler ürünleri hızlıca inceleyip satın alıyor, ancak bu el işlerinin tarihçesi, yapım süreçleri ve kültürel önemi hakkında derinlemesine bilgi edinme fırsatı bulamıyor."*
Festivalin Sürdürülebilirliği ve Geliştirilmesi	Sürdürülebilirlik için geliştirme önerileri	*K1: "Daha fazla yerel katılım, eğitim programları ve altyapı desteği sürdürülebilirliği artırabilir."* *K7: "Kültürel mirasın dijital platformlarda tanıtılması ve etkinlik çeşitliliği, festivalin kalıcılığını güçlendirebilir."* *K16: "Bence en önemli nokta, yerel halkın daha aktif şekilde sürece dâhil edilmesi. Çünkü festivalin kalıcı olması, halkın sahiplenmesine bağlı. Ayrıca etkinliklerin çeşitliliği artırılabilir, örneğin çocuklara özel atölyeler veya gençlerin ilgisini çekecek dijital kültür projeleri eklenebilir. Bir diğer konu da tanıtım, sadece şehir içinde değil, uluslararası platformlarda da daha geniş bir tanıtım yapılmalı."*
	Planlama ve kaynak eksiklikleri	*K10: "Planlama ve kaynak yetersizliği sürdürülebilirliği zorlaştırıyor."* *K14: "Etkinliklerin uzun vadeli etkisi için mali destek ve stratejik geliştirme şart."*

Tablo 7'ye göre Trabzon Kültür Yolu Festivali, kültürel mirasın korunması, yerel halkın bilinçlenmesi ve kültürel canlılığın artırılması açısından güçlü bir potansiyele sahiptir. Modern sunumlar ve dijitalleşme gibi yenilikçi yaklaşımlar, genç kuşaklara kültürel değerleri aktarma fırsatını artırmaktadır. Ancak, gösteri odaklı etkinlikler, sınırlı katılım ve kaynak eksiklikleri, kültürel aktarımın derinliği ve festivalin sürdürülebilirliği açısından sınırlılıklar oluşturmaktadır.

Tablo 8. Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin Eko-Kültürel Uyuma Katkısına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt Tema	Katılımcı Görüşleri
Kültürel Değerleri Koruma Bilinci	Farkındalık yaratma	*K1: "Festival, halkın kültürel mirasa sahip çıkması ve korunması gerektiğini fark etmesini sağlıyor."* *K8: "Bu etkinlikler hem ziyaretçilere hem de yerel halka bilinç kazandırmayı amaçlıyor. Festivalde düzenlenen çevre temalı yürüyüşler ve farkındalık atölyeleri, katılımcılara bölgenin doğal güzelliklerini korumanın önemini gösteriyor. Aynı şekilde, geleneksel halk oyunları gösterileri ve müzik atölyeleri, hem turistlerin hem de yerel halkın kültürel mirasın değerini daha iyi anlamasını sağlıyor."* *K11: "Rehber olarak gözlemlediğim kadarıyla, festival katılımcılarda kültürel değerler konusunda farkındalık yaratıyor. Özellikle sergiler, atölyeler ve anlatımlı turlar, ziyaretçilerin yerel kültürü tanımasını ve koruma bilinci geliştirmesini sağlıyor."*
	Farkındalıkta sınırlılıklar	*K5: "Bazı etkinlikler biraz hızlı ve yüzeysel olabiliyor, bu yüzden herkes tam olarak farkındalık kazanamayabiliyor."* *K10: "Koruma konusunda farkındalık yaratmak için işi aceleye getirmemek, sistemli ve uzun vadeli düşünmek lazım."*
Yöre Geleneklerinin Yaşatılması	Geleneklerin devamlılığı	*K6: "Festival sayesinde halk oyunları, yemekler ve el sanatları gibi gelenekler hâlâ yaşatılıyor ve deneyimlenebiliyor."* *K7: "Bölgede yaşayanlar etkinliklere katıldıkça, gelenekler de nesilden nesile aktarılabiliyor."*
	Ticari etkiler	*K2: "Bazen bazı gelenekler sadece gösteri amaçlı ve kısa sürüyor, bu yüzden tam anlamıyla yaşatılmıyor. Yöresel el sanatları stantları, fındık ve hamsi temalı etkinlikler, halk oyunları gösterileri düzenlendi. Ancak festival sadece birkaç gün sürdüğü için, bu gelenekler günlük yaşamın içinde sürekli uygulanamıyor, festival boyunca sergilenenler, daha çok ziyaretçilere ve turistlere yönelik bir gösteri niteliği taşıyor."* *K9: "Ticari kaygılar, bazı geleneksel öğelerin özgünlüğünü gölgeleyebiliyor. Geleneksel horon ve kemençe gösterileri, ticari amaçlarla daha çok turistik bir şova dönüştürülüyor."* *K16: "Gelenekler sahneye taşınıyor ama bazen folklorik bir gösteriden öteye geçmiyor, günlük hayata yansıması sınırlı kalıyor"*
Kültürel Değerlerin Eğlenerek Aktarılması	İnteraktif deneyim	*K4: "Festival, oyunlar, atölyeler ve interaktif etkinliklerle kültürel değerleri eğlenceli şekilde sunuyor."* *K12: "Ziyaretçiler deneyimleyerek öğreniyor, kültürel aktarım daha etkili oluyor."*
	Sınırlı derinlik	*K13: "Tarihi mekânlarda düzenlenen kısa süreli fotoğraf ve sergi gezileri, Kostaki Konağı'nda düzenlenen sergi, katılımcılara kültürel öğeleri görsel olarak sunuyor, ancak etkinliklerin süresi sınırlı olduğu için gelenekler ve tarih hakkında derinlemesine bilgi edinme imkânı çoğunlukla sağlanamıyor, öğrenme yüzeysel kalıyor."* *K14: "Eğlenceli aktiviteler olsa da, bazen kültürü tam olarak hissetmek mümkün olmayabiliyor."*
Turistik İhtiyaçlar ve Gelecek Nesiller	Dengeli planlama ve sürdürülebilirlik	*K3: "Festival planlamasında hem turistlerin ilgisi hem de horon, kemençe ve yöresel lezzetler gibi kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması göz önünde bulunduruluyor, böylece geleneklerin tanıtımı ve korunması dengelenmeye çalışılıyor."* *K7: "Sürdürülebilir ve dengeli etkinlikler, gelecek nesillerin de bu deneyimlerden yararlanmasını sağlıyor."*
	Turist odaklı sınırlılıklar	*K9: "Turist ilgisi yoğun olunca, organizatörler etkinlikleri daha çok ziyaretçilerin eğlencesine göre planlıyor, bu nedenle geleneklerin gelecek nesillere aktarımı bazen ihmal ediliyor."* *K15: "Uzun vadeli planlama eksik olunca, bazı kültürel miras öğeleri yeterince korunamıyor."*

Tablo 8'e göre, Trabzon Kültür Yolu Festivali, kültürel değerlerin korunması, yöresel geleneklerin yaşatılması ve kültürel aktarımın eğlenceli bir biçimde sağlanması açısından güçlü bir potansiyele sahiptir. Özellikle interaktif ve deneyimsel etkinlikler, kültürel öğrenme ve farkındalık yaratma sürecini desteklemektedir. Öte yandan, gösteri odaklı, ticari ve yüzeysel etkinlikler ile turist odaklı planlama bazı sınırlılıkları beraberinde getirmektedir.

Tartışma

Araştırma bulguları, Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin kültürel sürdürülebilirliğe çok boyutlu katkılar sunduğunu göstermektedir. Katılımcı turist rehberlerinin görüşleri, festivalin yerel kültürel mirasın görünürlüğünü artırdığını, toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirdiğini ve ekonomik canlılık sağladığını ortaya koymaktadır. Ancak bu olumlu etkilerin, festivalin gösteri ve ticarileşme odaklı yapısı nedeniyle uzun vadeli sürdürülebilirliğe tam anlamıyla dönüşemediği görülmektedir.

Öncelikle, kültürel miras bağlamında elde edilen bulgular, festivalin hem somut (tarihi yapılar, el sanatları vb.) hem de somut olmayan (halk müziği, geleneksel mutfak vb.) mirasın korunmasına katkı sunduğunu göstermektedir. Bu durum, Soini ve Birkeland'ın (2014) kültürel sürdürülebilirlik modelinde belirtilen "kültürel mirasın korunması" ve "kolektif kimliğin güçlendirilmesi" ilkeleriyle uyumludur. Bununla birlikte, rehberlerin vurguladığı ticarileşme eğilimleri, kültürel mirasın özgünlüğünü tehdit eden bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Literatürde de (Barrio vd., 2012; Liu, Lin, Wang ve Chen, 2019) vurgulandığı üzere, festivallerin ekonomik kazanç amacıyla aşırı ticarileşmesi, kültürel otantikliğin zedelenmesine ve kültürün temsil biçimlerinin yüzeyselleşmesine yol açabilmektedir.

Kültürel canlılık boyutunda, Trabzon'un yerel kimliğini yansıtan halk oyunları, müzikler ve mutfak uygulamaları aracılığıyla kentin kültürel çeşitliliğinin sahneye taşındığı görülmüştür. Bu durum, Oliveira vd.'nin (2024) kültürel canlılık göstergelerinde tanımladığı "toplumun kültür üretiminde aktif rol üstlenmesi" ilkesine uygunluk göstermektedir. Ancak bazı etkinliklerin ulusal ölçekte genelleşmiş, yerel kimliğin derinliğini yansıtamayan içeriklerle düzenlenmesi, kültürel temsilin özgünlüğünü zayıflatmaktadır. Rehberlerin gözlemlerine göre, özellikle genç katılımcıların kültürle etkileşiminde süreklilik sağlanamaması, festivalin eğitimsel işlevinin sınırlı kaldığını göstermektedir.

Ekonomik uygulanabilirlik bulguları, festivalin kısa vadede ekonomik hareketlilik yarattığını, ancak faydanın dengesiz dağıldığını ortaya koymaktadır. Özellikle küçük üreticilerin yeterince desteklenmemesi ve ekonomik kazancın büyük işletmelerde yoğunlaşması, kültürel ekonominin yerel temsiline zarar vermektedir. Bu bulgu, Rabotic (2010) ve Opoku'nun (2015) turizmde sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle uyumlu olarak, uzun vadeli ekonomik planlama eksikliğinin kültürel sürdürülebilirlik üzerinde zayıflatıcı etki yarattığını doğrulamaktadır.

Kültürel çeşitlilik ve yerellik boyutları açısından Trabzon'un tarihsel ve etnik çokkültürlülüğünü temsil eden unsurların festivale başarılı biçimde entegre edildiği görülmektedir. Ancak bazı etkinliklerin yalnızca "seyirlik" biçimde düzenlenmesi, katılımcı etkileşimini sınırlamaktadır. Bu durum, Crespi-Vallbona ve Richards'ın (2007) vurguladığı "kültürel katılım derinliği" kavramıyla örtüşmektedir. Katılımcıların aktif üretici değil izleyici konumunda kalması, yerel kültürün sürdürülebilir aktarımını zayıflatmaktadır.

Eko-kültürel esneklik ve uyum göstergelerinde ise festivalin kültürel farkındalık ve çevresel duyarlılığı artırıcı potansiyel taşıdığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, çevresel yönetim eksiklikleri (atık, trafik, gürültü vb.) kültürel etkinliğin çevreyle uyumunu zedelemektedir. Bu bulgu, Ásványi ve Jászberényi'nin (2017) "festivallerin çevresel sürdürülebilirliği" konusundaki uyarılarını desteklemektedir. Kültürün yalnızca toplumsal değil, ekolojik bir miras olduğu kabul edilmedikçe, sürdürülebilirlik hedeflerinin tam anlamıyla gerçekleştirilemeyeceği anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Kültür Yolu Festivalleri bir şehirde yerel halkın unutulmuş hatıralarının yeniden anımsanmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda toplumun kültürel miras öğelerinin gelecek nesillere aktarılması, turistik mekânlarda atıl durumdaki alanların canlandırılarak turizme kazandırılmasının önemli çıktılar olarak amaçlandığını belirtmek mümkündür (Kuytan, 2024). Dolayısıyla Türkiye Kültür Yolu Festivallerinin festival turizmi anlamında potansiyelinin değerlendirilmesi, düzenlenen etkinliklerden beklenen çıktıların sağlanması ve kültürel sürdürülebilirlik için yerel yöneticilere, etkinlik organizatörlerine ve ilgili kurum ve kuruluşlara bir yol haritası oluşturulması oldukça önemlidir (Yolal, 2017). Trabzon Kültür Yolu Festivali, kültürel sürdürülebilirliğin hem yerel hem ulusal düzeyde teşvik edilmesinde önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Festival, kentin kültürel mirasını görünür kılmakta, toplumsal aidiyeti güçlendirmekte ve ekonomik canlılığa katkı sağlamaktadır. Ancak, etkinliklerin ticarileşme eğilimi, katılımcı çeşitliliğinin sınırlılığı ve çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin eksiklikler, uzun vadeli etkiyi zayıflatmaktadır. Bu doğrultuda, festivalin planlama sürecine yerel sanatçılar, zanaatkârlar, rehberler ve sivil toplum örgütleri aktif biçimde dâhil edilmelidir. Festivalin yerel topluluklar tarafından sahiplenilmesini güçlendirmek amacıyla, katılım mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, yerel halkın karar alma süreçlerine etkin biçimde katılabileceği halk jürileri veya danışma kurulları gibi yapılar oluşturulması önerilmektedir. Yerel el sanatları, gastronomi ve müzik alanlarında atölyeler yıl boyu sürdürülerek, festivalin etkisi süreklileştirilmelidir. Turist rehberlerine yönelik "kültürel miras anlatımı" ve "sürdürülebilir turizm" odaklı eğitim programları düzenlenmelidir. Festival, Trabzon'un "kültürel turizm master planı" içinde stratejik bir bileşen haline getirilmelidir. Etkinliklerin yıllık tekrarında içerik çeşitliliği sağlanmalı, her yıl belirli bir kültürel tema (örneğin el sanatları yılı, müzik yılı vb.) işlenmelidir. Yerel üreticiler için adil gelir paylaşımını güvence altına alan destek fonları ve mikro hibe programları geliştirilmelidir. Festival alanlarında sadece yerel üreticilere tahsis edilen "yerel ürün pazarları" oluşturulmalıdır. Etkinliklerde sıfır atık politikaları, geri dönüşüm sistemleri ve karbon ayak izi izleme uygulamaları benimsenmelidir. Festivalin dijital platformlarda (örneğin sanal sergiler, dijital arşivler vb.) belgelenmesi, kültürel aktarımın sürekliliğini destekleyecektir. Festival, UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı veya benzeri kültürel işbirliklerine entegre edilerek küresel görünürlüğü artırılabilir. Karadeniz Bölgesi ülkeleriyle kültürel değişim programları geliştirilebilir. Tablo 9'da Trabzon Kültür Yolu Festivali için kültürel sürdürülebilirlik yol haritası oluşturulmuştur.

Tablo 9. Trabzon Kültür Yolu Festivali için Kültürel Sürdürülebilirlik Yol Haritası

Kültürel Sürdürülebilirlik Göstergesi	Amaç	Önerilen Stratejiler / Uygulamalar
Kültürel Miras	Yerel somut ve somut olmayan kültürel değerleri korumak ve yaşatmak	*Festival süresince mevcut el sanatları, yöresel yemek ve müzik atölyelerinin organize edilmesi. *Tarihi ve kültürel mekânlara rehberli turların düzenlenmesi. *Festival dışı dönemlerde kültürel miras öğelerini tanıtıcı etkinliklerin gerçekleştirilmesi. *Şehrin kültürel mirasının sürdürülebilir biçimde korunması amacıyla kalıcı sergi ve atölye alanlarının oluşturulması.
Kültürel Canlılık	Yerel halkın ve turistlerin kültürel etkinliklere aktif katılımını sağlamak	*Yerel halkın festival sürecine dâhil edilmesi. *Yöre gençlerine yönelik özel aktiviteler ve gönüllü programların geliştirilmesi. *Festivalin yıl boyu kültürel etkinliklerle desteklenmesi. *Kültürel katılımı teşvik eden ağların oluşturulması.

Tablo 9. Trabzon Kültür Yolu Festivali için Kültürel Sürdürülebilirlik Yol Haritası (devamı)

Ekonomik Uygulanabilirlik	Festivalin yerel ekonomiye katkısını artırmak	*Yöresel ürün satış noktalarının kurulması. *Yerel esnaf ve restoranlarla iş birliği yapılması. *Festival süresince gelir paylaşımı modellerinin test edilmesi. *Kalıcı ekonomik etki için festivalin yıl boyu devam eden etkinliklere dönüştürülmesi.
Kültürel Çeşitlilik	Farklı kültürel ifadeleri tanıtmak ve etkileşimi güçlendirmek	*Turist–yerel halk etkileşiminin artırılması. *Çok kültürlü performans ve atölye programlarının geliştirilmesi. *Ulusal ve uluslararası kültürel iş birliklerinin kurulması. *Çeşitliliğin sürdürülebilir etkinliklerle kalıcı hâle getirilmesi.
Yerellik	Otantik kültürel unsurları koruyarak modernize etmek	*Geleneksel müzik, dans ve el sanatlarının festival kapsamında sergilenmesi. *Yerel ustalar ve sanatçıların görünürlüğünün artırılması. *Modern sahne ve dijital platformlarda otantik içeriklerin sunulması. *Yerel kültürü genç kuşaklara aktaran kalıcı programların oluşturulması. *Festivalin kültürel markalaşmasının sağlanması.
Eko-Kültürel Esneklik	Çevresel ve kültürel sürdürülebilirliği sağlamak	*Atık yönetimi ve ziyaretçi yoğunluğu planlarının uygulanması. *Çevre dostu materyal ve uygulamaların kullanılması. *Katılımcılara çevresel farkındalık eğitimlerinin verilmesi. *Çevresel etkileri minimize eden festival altyapısının geliştirilmesi. *Sürdürülebilir festival yönetimi için kalıcı sistemlerin kurulması.
Eko-Kültürel Uyum	Kültürel değerlerin nesiller arası aktarımını sağlamak	*Deneyim odaklı atölye ve eğitim programlarının düzenlenmesi. *Ulusal ve uluslararası tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi. *Festivalin kültürel eğitim ve deneyim platformuna dönüştürülmesi. *Kültürel marka değerinin uzun vadede güçlendirilmesi.

Sonuç olarak, Trabzon Kültür Yolu Festivali, kültürel mirasın korunması ve kültürel sürdürülebilirliğin teşvik edilmesi açısından stratejik bir fırsat sunmaktadır. Ancak bu potansiyelin kalıcı bir etkiye dönüşebilmesi, festivalin kısa süreli bir etkinlikten ziyade bütüncül bir kültürel kalkınma politikasıyla desteklenmesine bağlıdır.

Çalışmanın Kuramsal ve Sektörel Katkıları

Bu çalışma, Trabzon Kültür Yolu Festivali'ni kültürel sürdürülebilirlik bağlamında profesyonel turist rehberlerinin bakış açısından değerlendirerek, literatüre hem kuramsal hem de uygulamaya dönük önemli katkılar sunmaktadır. Öncelikle araştırma, kültürel sürdürülebilirliğin kültürel miras, kültürel canlılık, ekonomik uygulanabilirlik, kültürel çeşitlilik, yerellik ve eko-kültürel boyutlar çerçevesinde çok boyutlu bir yapı sergilediğini ortaya koyarak mevcut kuramsal tartışmaları zenginleştirmektedir. Turist rehberlerinin değerlendirmelerine dayalı olarak elde edilen bulgular, kültürel sürdürülebilirliğin yalnızca kültürel koruma değil, aynı zamanda toplumsal katılım, ekonomik denge ve çevresel uyumla bütünleşik bir süreç olduğunu göstermektedir.

Kuramsal açıdan çalışma, Trabzon Kültür Yolu Festivali'ni ekonomik getiri ve destinasyon imajı gibi yaygın değerlendirme eksenlerinin ötesinde ele alarak, kültürel sürdürülebilirliği merkeze alan bütüncül bir analiz çerçevesi sunmaktadır. Bu yönüyle araştırma, kültürel festivallerin yalnızca geçici etkinlikler değil, kültürel sermayenin üretildiği ve aktarıldığı sürdürülebilir kalkınma araçları olarak ele alınması gerektiğine ilişkin kuramsal tartışmalara katkı sağlamaktadır. Ayrıca turist rehberlerinin bakış açısının analize dâhil edilmesi, literatürde görece sınırlı ele alınan bir paydaş grubuna odaklanarak kültürel aktarım ve sürdürülebilirlik ilişkisini yeni bir perspektiften değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Sektörel açıdan çalışma, kültür yolu festivallerinin planlanması ve yönetimine yönelik somut politika önerileri geliştirmesi bakımından önemli çıktılar üretmektedir. Elde edilen bulgular, yerel aktörlerin sürece dâhil edilmesinin, yerel üreticilerin desteklenmesinin, katılımcı mekanizmaların güçlendirilmesinin ve çevresel sürdürülebilirlik

uygulamalarının yaygınlaştırılmasının festivalin uzun vadeli etkisini artıracağını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede oluşturulan kültürel sürdürülebilirlik yol haritası, yerel yönetimler, etkinlik organizatörleri ve turizm paydaşları için uygulanabilir bir rehber niteliği taşımaktadır. Çalışma, Trabzon Kültür Yolu Festivali özelinde geliştirilen önerilerin, benzer destinasyonlarda düzenlenen kültürel festivallere de uyarlanabilecek bir model sunduğunu göstermektedir.

Sınırlılıklar ve Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu araştırma, belirli sınırlılıklar çerçevesinde yürütülmüştür. Öncelikle araştırma, festival süresince ve hemen sonrasında yapılan gözlemler ve katılımcı görüşleri üzerinden yürütülmüştür. Festivalin uzun vadeli kültürel, toplumsal ve ekonomik etkileri izlenememiştir. Festivalin etkileri başka kültürel etkinliklerle veya benzer şehirlerde düzenlenen festivallerle karşılaştırılmamıştır. Çalışmada karşılaştırmalı bir tasarımın kullanılmaması, Trabzon Kültür Yolu Festivali'nin benzer festivallerle kıyaslanmasını ve göreli başarısının ortaya konulmasını da kısıtlamaktadır. Gelecek araştırmalarda, kültürel sürdürülebilirliğin uzun dönemli etkilerini ortaya koyabilmek amacıyla süreç odaklı çalışmaların yapılması önerilmektedir. Farklı şehirlerde düzenlenen kültür yolu festivalleri ya da benzer kültürel etkinliklerle karşılaştırmalı analizler gerçekleştirilerek, iyi uygulama örnekleri belirlenebilir. Bunun yanı sıra yalnızca turist rehberleri değil, yerel halk ve ziyaretçiler gibi farklı paydaş gruplarının görüşlerini içeren çok paydaşlı araştırmalar, kültürel sürdürülebilirliğin daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Beyan

Bu araştırmada kullanılan verilerin elde edilebilmesi için gerekli olan etik kurul izin belgesi Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu 28.03.2025 tarihli toplantısında 2025/03-25 sayılı kararı ile alınmıştır.

KAYNAKÇA

Acar, Y. (2018). Festival tourism and its contribution to country promotions: The case of Turkey. M. Rusev, E. Straus, C. Avcıkurt, A. Soykan & B. Parlak (Ed.), *Social Sciences Researchers in the Globalizing World* içinde (ss.603-604). Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.

Adeoye-Olatunde, O. A. & Olenik, N. L. (2021). Research and scholarly methods: Semi-structured interviews. *Journal of the American College of Clinical Pharmacy, 4*, 1358-1367.

Akman Dömbekci, H. & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(Özel Sayı 2)*, 141-160.

Aslan, Z. & Çokal, Z. (2016). Profesyonel turist rehberinin kültürel değerlere katkısına ilişkin turist algılamaları. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies, 4*(1), 53-69.

Ásványi, K. & Jászberényi, M. (2017). The effects of the festivals in the light of sustainability. *Pannon Management Review, 6*(3), 99-110.

Aşçı, A. & Yetkin Akgün, D. (2025). The role of tour guides in sustainable tourism practices. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies, 13*(1), 23-47.

Ayvalı, H. (2023). Yerel deneyimler: Geleneksel yemekler, festivaller ve el sanatları. C. Gündüz (Ed.), *Deneyimsel Turizmde Yenilikçi Uygulamalar* içinde (ss.65-76). Konya: Eğitim Yayınevi.

Barrio, M. J. D., Devesa, M., & Herrero, L. C. (2012). Evaluating intangible cultural heritage: The case of cultural festivals. *City, Culture and Society, 3*, 235-244.

Chang, T.-Y. & Chuang, Y.-J. (2021). Cultural sustainability: Teaching and design strategies for incorporating service design in religious heritage branding. *Sustainability, 13*, 3256.

Chen, Q., Cheng, J., & Wu, Z. (2019). Evolution of the cultural trade network in "The Belt and Road" region: Implication for global cultural sustainability. *Sustainability, 11*(10), 2744.

Coşkun, R., Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. (8. Baskı). Sakarya: Sakarya Kitabevi.

Crespi-Vallbona, M. & Richards, G. (2007). The meaning of cultural festivals. *International Journal of Cultural Policy, 13*(1), 103-122.

Creswell, J. W. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. (Dördüncü Baskı). Boston, MA: Pearson.

Duran, E. & Hamarat, B. (2014). Festival attendees' motivations: The case of international Troia Festival. *International Journal of Event and Festival Management, 5*(2), 146-163.

Ercan, M. (2020). 16. Uluslararası Anadolu Günleri Kültür ve Sanat Festivali'nin internet medyasında sunumu üzerine bir inceleme. *International Turkish Culture and Art Symposium* (ss.399-416), 29-30 Ocak 2020, Etimesgut/Ankara, Türkiye.

Erdem, A. (2024). Evaluation of local people's perceptions, satisfaction, and support for tourism regarding the Şanlıurfa Culture Route Festival. *Business & Management Studies: An International Journal, 12*(3), 521-534.

Erdem, Ö. & Mızrak, M. (2017). Festivallerin bölge turizmine katkıları ve sürdürülebilirliği: Uluslararası Mengen Aşçılık ve Turizm Festivali örneği. *1st International Sustainable Tourism Congress* (ss.100-117), 23-25 Kasım 2017, Kastamonu, Türkiye.

Erdem, Ö., Mızrak, M. & Aratoğlu, C. (2018). Festivallerin bölge turizmine katkıları ve sürdürülebilirliği: Uluslararası Mengen Aşçılık ve Turizm Festivali örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 6*(1), 228-245.

Ge, Y., Lu, C., & Gao, H. (2023). Constructing an indicator system for cultural sustainability in Chinese cities under the objective of urban renewal and capability measurement. *Sustainability, 15*, 13571.

Gómez-Ullate, M. & Saraiva, S. S. (2024). Festivals and youth: An educational cultural route to festivals. *Youth, 4*, 369-381.

Güzel, Ö., Nacak, E., Bilgi, E., & Kalın, V. (2020). Sustainable tourism and the roles of tour guides in destinations: A qualitative case study in Turkey. *Journal of Economy Culture and Society, 63*, 149-163.

Hernández-Mogollón, J. M., Duarte, P. A., & Folgado-Fernández, J. A. (2018). The contribution of cultural events to the formation of the cognitive and affective images of a tourist destination. *Journal of Destination Marketing & Management, 8*, 170-178.

https://kulturyolufestivali.com/ (Erişim Tarihi: 05.03.2025).

Ilovan, O. R. & Doroftei, I. (2017). Brief approach to qualitative research and qualitative methods. O.R. Ilovan & I. Doroftei (Ed.). *Qualitative Research in Regional Geography* içinde (ss.13-35). Cluj-Napoca, România: Presa Universitara Clujeana.

Intason, M. Lee, C., & Coetzee, W. (2021). Examining the interplay between a Hallmark cultural event, tourism, and commercial activities: A case study of the Songkran Festival. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 49*, 508-518.

İştin, A. E. (2019). Kültürel sürdürülebilirlik. N. Kozak (Ed.), *Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi* içinde, https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/kulturel-surdurulebilirlik (Erişim tarihi: 09.03.2025).

Koç, O. & Yıldırım, H. M. (2021). Festivallerin destinasyonlara etkileri üzerine bir araştırma: Uluslararası Troia Festivali örneği. *Journal of Gastronomy, Hospitality, and Travel, 4*(1), 3-13.

Kuytan, A. (2024). Kültür yolu festivali. N. Kozak (Ed.), *Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi* içinde, https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/kultur-yolu-festivali (Erişim tarihi: 03.03.2025).

Lee, W. & Chhabra, D. (2015). Heritage hotels and historic lodging: Perspectives on experiential marketing and sustainable culture. *Journal of Heritage Tourism, 10*(2), 103-110.

Li, X. & Wan, Y. K. P. (2017) Residents' support for festivals: Integration of emotional solidarity. *Journal of Sustainable Tourism, 25*(4), 517-535.

Liu, C.-R., Lin, W.-R., Wang, Y.-C., & Chen, S.-P. (2019). Sustainability indicators for festival tourism: A multi-stakeholder perspective. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism, 20*(3), 296-316.

Loach, K. & Rowley, J. (2022). Cultural sustainability: A perspective from independent libraries in the United Kingdom and the United States. *Journal of Librarianship and Information Science, 54*(1), 80-94.

Lopes, R. & Hiray, A. (2024). Impacts of cultural events and festivals on cultural tourism. *Journal of Advanced Zoology, 45*(4), 174-179.

Malterud, K., Siersma, V. D., & Guassora, A. D. (2016). Sample size in qualitative interview studies: Guided by information power. *Qualitative Health Research, 26*(13), 1753-1760.

Matzanos, D. & Xanthacou, Y. (2021). Cultural sustainability through COVID 19: A case study of the festivals on the Island of Rhodes. *IJASOS-International E-Journal of Advances in Social Sciences, 7*(19), 153-159.

Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. S. Turan (Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

McKercher, B., Mei, W. S., & Tse, T. S. M. (2006). Are short duration cultural festivals tourist attractions?. *Journal of Sustainable Tourism, 14*(1), 55-66.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (İkinci Baskı). New York: Sage Publications, Inc.

Mohanty, P., Sharma, A., Kumar, J., & Turaev, B. (2022). Managing events and festivals post-COVID-19: Maintaining the status quo or resetting for the sustainability agenda. A. Sharma, J. Kumar, B. Turaev & P. Mohanty (Ed.), *Festival and Event Tourism- Building Resilience and Promoting Sustainability* içinde (ss.11-19). London, UK: CABI.

Navei, N. (2024). Environmental and cultural sustainability dimensions of Kʊkɔrɔ Festival of Nimoro Division, Ghana. *Journal of Innovations in Art & Culture for Nature Conservation and Environmental Sustainability, 2*(1), 266-294.

Negruşa, A. L., Toader, V., Rus, R. V., & Cosma, S. A. (2016). Study of perceptions on cultural events' sustainability. *Sustainability, 8*(12), 1269.

Nunes, N., Söderstöm, H., & Hipke, S. (2019). Understanding cultural sustainability. S. Asikainen, C. Brites, K. Plebańczyk, L.R. Mijatović & K. Soini (Ed.), *Culture in Sustainability Towards a Transdisciplinary Approach* içinde (ss.28-44). Jyväskylä: SoPhi.

Oliveira, R. A. D., Baracho, R. M. A., & Cantoni, L. (2024). The perception of UNESCO World Heritage Sites' managers about concepts and elements of cultural sustainability in tourism. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development, 14*(3), 297-311.

Opoku, A. (2015). The role of culture in a sustainable built environment. A. Chiarini (Ed.), *Sustainable Operations Management, Measuring Operations Performance* içinde (ss.37-52). Springer, Cham.

Ön, F., Kurnaz, H. A., & Yozukmaz, N. (2022). Festivals in terms of cultural sustainability: A study from the perspective of tourist guides. A. Sharma, J. Kumar, B. Turaev & P. Mohanty (Ed.), *Festival and Event Tourism: Building Resilience and Promoting Sustainability* içinde (ss.38-46). GB: CABI.

Öter, Z. & Sarıbaş, Ö. (2018). Turist rehberlerinin görevleri ve rolleri. S. Eser, S. Şahin & A.C. Çakıcı (Ed.), *Turist Rehberliği* içinde (ss.101-118). Ankara: Detay Yayıncılık.

Özdemir Uçgun, G. (2019). Kültürel değerler. N. Kozak (Ed.), Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi içinde, https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/kulturel-degerler (Erişim tarihi: 03.03.2025).

Pereira, L., Jerónimo, C., Sempiterno, M., Lopes da Costa, R., Dias, Á., & António, N. (2021). Events and festivals contribution for local sustainability. *Sustainability, 13*, 1520.

Petrescu, S. H., Lazar, A., Cioban, C., & Doroftei, I. (2017). Semi-structured interview. O.R. Ilovan & I. Doroftei (Ed.). *Qualitative Research in Regional Geography* içinde (ss.37-50). Cluj-Napoca, România: Presa Universitara Clujeana.

Pırnar, İ. & Çelebi, D. (2020). Sustainable festival and event tourism management. D. Gürsoy, R. Nunkoo & M. Yolal (Ed.), *Festival and Event Tourism Impacts* içinde (ss.1-14). London: Routledge.

Quinn, B. (2009). Festivals, events and tourism. T. Jamal & M. Robinson (Ed.), *The SAGE Handbook of Tourism Studies* içinde (ss.483-503). Sage: London.

Rabotic, B. (2010). Tourist guiding from the perspective of sustainable tourism. *International Conference on Sustainable Tourism: Issues, Debates, Challenges* içinde (ss.22-25). Crete & Santorini: Technological Educational Institute of Crete.

Rinaldi, A. & Sergio, S. (2019). Cultural festivals and their Impact on the development of tourism destinations. *Journal of Tourism Quarterly, 1*(2), 66-77.

Saçlı, Ç. (2020). Festival memnuniyeti ile kültürel etkileşim arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Silifke Uluslararası Müzik ve Folklor Festivali örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 505-521.

Sarghe, O. (2019). Cultural Sustainability in Indigenous People's Festivals: Cultural Impact of Riddu Festival, Norway. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Jyväskylä Üniversitesi, Finlandiya.

Sengoz, A., Dogru, T., Mody, M., & Isik, C. (2025). Guiding the path to sustainable tourism development: Investigating the role of tour guides within a social exchange theory paradigm. *Tourism Management, 110*, 105162.

Seidman, I. (2006). *Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and the Social Sciences*. (3. Baskı). New York: Teachers College Press.

Soini, K. & Birkeland, I. (2014). Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. *Geoforum*, 51, 213-223.

Soini, K. & Dessein, J. (2016). Culture-sustainability relation: Towards a conceptual framework. *Sustainability, 8*(2), 167.

Suntikul, W. (2018). Cultural sustainability and fluidity in Bhutan's traditional festivals. *Journal of Sustainable Tourism, 26*(12), 2102-2116.

Süer, S. (2021). Kültürel mirasın turizm amaçlı kullanımı: Bergama ilçesi Örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research, 11*(3), 479-502.

Tekindal, M. & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 20*(1), 153-182.

Tepeci, M., İşçi, C., Sel, Z. G., & Kırova, S. (2022). The management of a government-hosted festival from stakeholders' perspectives: International Manisa Mesir Paste Festival. *Advances in Hospitality and Tourism Research (AHTR), 10*(4), 530-558.

Terkenli, T. S. & Georgoula, V. (2022). Tourism and cultural sustainability: Views and prospects from Cyclades, Greece. *Sustainability, 14*, 307.

Timothy, D. J. (2014). Contemporary cultural heritage and tourism: Development issues and emerging trends. *Public Archaeology, 13*(1-3), 30-47.

TRO (Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri Odası). (2025). Hakkımızda. https://www.tro.org.tr/home (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

TUREB (Turist Rehberleri Birliği). (2025). Rehber istatistikleri. https://www.tureb.org.tr/RehberIstatistik (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

Ulusoy, H. (2022). Doğal ve Kültürel Kaynakların (Çekiciliklerin) Korunmasında Turist Rehberlerinin Kaynak Yönetimi Rolüne Yönelik Ölçek Geliştirme ve Uygulama Çalışması. Yayımlanmamış doktora tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Ulusoy, H. & Köroğlu, Ö. (2021). Turist rehberlerinin kaynak yönetimi rol tanımlarının belirlenmesi. *Turizm Akademik Dergisi, 8*(2), 89-110.

Üst Can, Ç. & Can, M. (2017). Kültürel miras alanındaki kültür festivallerinin turizme etkisi: Güzelyurt Türk-Yunan Dostluk, Kültür ve Turizm Festivali örneği. *Kesit Akademi Dergisi, 3*(9), 405-412.

Yenipınar, U. & Yıldız, E. (2016). Festivals as cultural heritage: The Mesir Festival of Manisa. C. Avcıkurt, M.S. Dinu, N. Hacıoğlu, R. Efe, A. Soykan & N. Tetik (Ed.), *Global Issues and Trends in Tourism* içinde (ss.323-334), St. Kliment Ohridski University Press, Sofia.

Yıldız, S. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme sorunu: Nicel ve nitel paradigmalardan örnekleme kuramına bütüncül bir bakış. *Kesit Akademi Dergisi, 3*(11), 421-442.

Yolal, M. (2017). Türkiye'nin etkinlik turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*, 35-51.

Yoon, Y.-S., Lee, J.-S., & Lee, C.-K. (2010). Measuring festival quality and value affecting visitors' satisfaction and loyalty using a structural approach. *International Journal of Hospitality Management, 29*, 335-342.

Zifkos, G. (2015) Sustainability everywhere: Problematising the "sustainable festival" phenomenon. *Tourism Planning and Development, 12*(1), 6-19.

Zou, Y., Meng, F., Bi, J., & Zhang, Q. (2021). Evaluating sustainability of cultural festival tourism: From the perspective of ecological niche. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 48*, 191-199.

Evaluation of the Trabzon Culture Route Festival in Terms of Cultural Sustainability from the Perspective of Tourist Guides

Özge GÜDÜ DEMİRBULAT

Balıkesir University, Burhaniye Faculty of Applied Sciences, Balıkesir/Türkiye

Extended Summary

This study aims to evaluate the Trabzon Culture Route Festival within the framework of cultural sustainability from the perspective of tourist guides. Festivals are not merely cultural events but key determinants of social cohesion, cultural heritage preservation, and local economic vitality. As part of the Türkiye Culture Route Festivals initiated by the Ministry of Culture and Tourism, the Trabzon Culture Route Festival represents an exemplary case of how cultural events can reinforce both the cultural identity and the sustainable development of a destination.

The research conceptualizes festivals as both cultural and socio-economic mechanisms that sustain collective memory and promote local cultural identity. Grounded in the theoretical framework of Soini & Birkeland (2014), seven indicators of cultural sustainability—cultural heritage, cultural vitality, economic viability, cultural diversity, locality, eco-cultural resilience, and eco-cultural civilization—were employed to analyze the festival's impact. A qualitative research design was adopted using semi-structured interviews. Data were collected from 16 active tourist guides registered with the Trabzon Regional Tourist Guides Chamber (TRO), all of whom participated in the festival held between 5–13 July 2025. The interviews were supported by the researcher's on-site observations during the event. The collected data were analyzed through descriptive analysis, leading to the identification of key themes and subthemes reflecting the guides' perceptions.

Findings indicate that the Trabzon Culture Route Festival contributes significantly to raising awareness of local cultural values and revitalizing both tangible and intangible cultural heritage. Tourist guides emphasized the festival's role in promoting traditional music, cuisine, handicrafts, and folk dances, thereby reinforcing a sense of cultural continuity and identity among the local community. Moreover, the festival facilitates intercultural dialogue by bringing together residents and visitors within a participatory environment. However, several limitations were also highlighted. Many guides noted that the commercialization and show-oriented character of certain events overshadow the deeper cultural meanings and authenticity of the practices represented. While the festival temporarily boosts local economic activity—particularly in the hospitality, gastronomy, and handicraft sectors—the economic effects are often short-term and unevenly distributed, benefiting larger enterprises more than small-scale producers. Environmental challenges such as overcrowding and waste generation were also reported as areas requiring improved management strategies. Regarding cultural diversity and local participation, the festival was found to foster social interaction and knowledge Exchange, nonetheless, the level of active involvement of local communities remained limited in some activities, with an overemphasis on external performers and tourist audiences. Despite these issues, the festival's inclusive and accessible nature was considered a major strength in terms of social sustainability. The dimension of locality was particularly evident through the presentation of authentic cultural experiences, including traditional culinary workshops, handicraft demonstrations, and performances staged in historical venues. Yet, concerns about the dilution of authenticity due to modernized and commercialized interpretations were noted. The intergenerational transmission of cultural heritage emerged as a positive outcome, especially with the engagement of

young participants in interactive and creative formats. From an eco-cultural perspective, the festival was perceived as a catalyst for heritage awareness and conservation consciousness among the local population. Nevertheless, the sustainability of these effects depends on maintaining continuous community engagement and developing educational programs that integrate cultural and environmental values.

The Culture Route Festivals aim to contribute to the recollection of forgotten memories among local communities within a city. In this context, it can be stated that the transmission of the community's cultural heritage elements to future generations and the revitalization of neglected spaces in touristic areas to enhance their touristic value are among the significant intended outcomes (Kuytan, 2024). Therefore, evaluating the potential of the Türkiye Culture Route Festivals in terms of festival tourism, ensuring the expected outputs from the organized events, and creating a roadmap for local administrators, event organizers, and relevant institutions and organizations toward cultural sustainability are of great importance (Yolal, 2017). The Trabzon Culture Route Festival is regarded as a key instrument for promoting cultural sustainability at both local and national levels. The festival makes the city's cultural heritage more visible, strengthens social belonging, and contributes to economic vitality. However, tendencies toward commercialization, limited participant diversity, and shortcomings in environmental sustainability weaken its long-term impact.

Accordingly, local artists, artisans, guides, and civil society organizations should be actively involved in the festival's planning process. To enhance the sense of ownership among local communities, participation mechanisms need to be strengthened. In this regard, structures such as citizen juries or advisory councils that enable effective public participation in decision-making processes are recommended. Workshops in local crafts, gastronomy, and music should be continued throughout the year to ensure the continuity of the festival's impact. Training programs focusing on "cultural heritage interpretation" and "sustainable tourism" should be organized for tourist guides. The festival should be integrated as a strategic component within Trabzon's Cultural Tourism Master Plan. To maintain content diversity in the annual editions of the event, each year could focus on a specific cultural theme (e.g., Year of Handicrafts, Year of Music). Support funds and micro-grant programs ensuring fair income distribution for local producers should be developed. Dedicated local product markets should be established within festival areas, exclusively allocated to local producers. Furthermore, zero-waste policies, recycling systems, and carbon footprint monitoring practices should be adopted during the events. The documentation of the festival on digital platforms (e.g., virtual exhibitions, digital archives) would strengthen the continuity of cultural transmission. The festival's global visibility could be enhanced by integrating it into the UNESCO Creative Cities Network or similar cultural cooperation initiatives. Finally, cultural exchange programs with other Black Sea region countries could be developed to foster cross-border cultural dialogue and collaboration.

In conclusion, the study reveals that the Trabzon Culture Route Festival acts as a multidimensional platform for promoting cultural sustainability by merging cultural preservation with tourism development. Yet, for the festival to evolve into a model of sustainable cultural practice, it requires:

- a stronger integration of local stakeholders in the planning and execution phases,
- strategies that balance economic gains with cultural authenticity,
- long-term sustainability planning to mitigate environmental pressures.

By foregrounding the perceptions of tourist guides—who serve as cultural mediators between destinations and visitors—this research contributes to the growing body of literature emphasizing the pivotal role of cultural events in sustainable tourism and heritage management. It also underscores the need to shift from an event-based to a community-based and continuity-oriented approach in cultural festival planning.

Ek 1. Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 17.04.2025-E.508188
Evrak Tarih ve Sayısı: 11.04.2025-505216

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

Toplantı Tarihi	: 28.03.2025
Toplantı Sayısı	: 2025/03-25
Toplantı Saati	: 10:00
Araştırmanın Başlığı	**Türkçe** : Turist Rehberleri Perspektifinden Trabzon Kültür Yolu Festivalinin Kültürel Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi
	İngilizce : Evaluation of Trabzon Culture Route Festival From The Perspective of Tourist Guides In Terms of Cultural Sustainability
SORUMLU ARAŞTIRMACI	
Ad Soyad	: Doç. Dr. Özge GÜDÜ DEMİRBULAT
Kurumu	: Balıkesir Üniversitesi/ Burhaniye Uygulamalı Bilimler Fakültesi
YARDIMCI ARAŞTIRMACI/ARAŞTIRMACILAR	

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu 28.03.2025 tarihinde Prof. Dr. Bayram ŞAHİN'in başkanlığında toplandı. Görüşme sonunda, yukarıda bilgileri yer alan araştırmanın Bilimsel Araştırma Etik Kurul Onay Belgesi talebi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunca değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur.

BAŞKAN
Prof. Dr. Bayram ŞAHİN

Prof. Dr. Sebahattin KARAMAN
Üye

Prof. Dr. Salim ÇONOĞLU
Üye

Prof. Dr. Uğur GÜRGAN
Üye

Prof. Dr. Selvihan KILIÇ ATEŞ
Üye

Doç. Dr. İbrahim Murat BİCİL
Üye

Doç. Dr. Nuri Berk GÜNGÖR
Üye

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.